

ICONCLASS – ENSIASKELEET

Raportti Iconclass – luokitusjärjestelmän käyttöönotosta Valtion taidemuseossa

Valtion taidemuseo

Kuvataiteen keskusarkisto/Taidemuseoalan kehittämissyksikkö Kehys

Toukokuu – syyskuu 2003

Heidi Lüscher

ICONCLASS – ENSIASKELEET	3
1. Kansainvälistä luokittelua suomeksi	4
1.1. Haku	4
1.1.1. Samoille seuduille eri reittiä	5
1.1.2. Haun hierarkia	6
1.2. Suomeksi, englanniksi ja iconclassiksi.....	7
1.3. Asiasanottajan vinkkeli	7
1.3.1. Koodauksen tasot.....	8
1.3.2. Hierarkian polut.....	10
2. Miten koodata ihminen?	11
2.1. Ihminen historiallisena henkilönä - muotokuvat	11
2.2. Ihminen biologisena olentona.....	12
2.2.1. Sukupuoli ja ikä.....	12
2.2.2. Figuurin asennot	13
2.2.3. Kätet, jalat, pää ja liike	14
2.3. Kurkistus käytäntöön.....	15
2.2.4. KEY+ on aarrearkku!	17
3. Käsitteiden koukeroita	20
3.1. Puuttuvat yleiskäsitteet ja ylimääräiset vivahteet	20
3.1.1. Kuolema ja rakkauden variaatiot	20
3.1.2. Seitsemän kuoleman syntiä.....	22
3.2. A/AA-ongelma	23
3.2.1. Tuplat.....	23
3.3. Kasvoton massa.....	24
4. Erilaisia ympäristöjä	25
4.1. Maisemat	25
4.2. Paikkakunnat	27
4.3. Sulkeiset	29
4.3.1. Värit ja materiaalit	32
4.4. Vuoden – ja vuorokauden ajat.....	33
5. Ihmisen toiminta	34
5.1. Rakennukset	34
5.1.1. Sisällä – ulkona.....	34
5.2. Jokapäiväisen elämän aineelliset aspektit.....	36
5.2.1. Sauna-ongelma	36
5.2.2. Asetelmat	37
6. Mitä kuva ei kerro	38
6.1. Kirjalliset teokset.....	38
6.2. Ulkopuolinen tieto	40
6.3. Abstraktin teoksen tulkinta.....	41
7. Hieman tilastoa	42
8. Tervetuloa Iconclass	44
9. LIITTEET	45
9.1. Käännettävät määreet	45
9.2. Suomennetut NIMET	46

ICONCLASS – ENSIASKELEET

Iconclass-järjestelmän avulla pyritään luomaan toimiva järjestelmä helpottamaan taideteosten hakua aiheen kautta. Tarkoin määritellyllä notaatioilla (numero-kirjainyhdistelmä, *notation*) ja määritteellä, eli notaation jälkeisellä tekstiosalla (*textuel correlate*), vältetään vapaan asiasanoituksen suurin ongelma, eli epätäsmällisyys. Vaikka Iconclass (IC) on nimen omaan aiheenmukainen luokittelujärjestelmä, eikä asiasanaan perustuva (kuten esim. kirjastoissa), käytän vakiintuneen käytännön mukaan myös tässä raportissa käsitettä asiasanoitusjärjestelmä. Suomessa Iconclass-järjestelmää on kokeiltu Valtion taidemuseon Taidemuseoalan kehittämissyksikkö Kehyksen ja Kuvataiteen keskusarkiston johtaman *Kaupunki – kuvia suomalaisesta kaupungista* –hankkeen kuvamateriaalilla (laajennettuna) sekä Nykytaiteen museon Kiasman kokoelmien Yöjuna- ja Pop- näyttelyiden teoksilla.

Kaupunki-projektin aineisto on ollut heterogeenisyydestään huolimatta pääosin esittävää taidetta, mukana useita maisemia sekä henkilökuvauksia, mutta se on sisältänyt myös kirjallisia aiheita, symboliikkaa ja abstrakteja teoksia. Vaikka kuvien moninaisuus hidasti alussa Iconclassin koodien oppimista ja siten asiasanoitustyötä, se on toisaalta osoittanut IC:n käyttökelpoisuuden. Erityisen yksityiskohtaista Iconclass-koodaus on uskonnollisessa ja klassiseen mytologiaan tai antiikin historiaan perustuvassa taiteessa, jotka – onnekseni tai harmikseni – ovat jääneet tämän aineiston ulkopuolelle. Jokaisen asiasanoitetun teoksen kohdalla olen merkinnyt muistiin ”päiväkirjanomaisesti” ajatuksia ja ongelmia, joihin olen törmännyt. Samalla periaatteella Piia Oksanen on tarkastellut Iconclassin soveltuvuutta nykytaiteeseen Kiasman teosten kautta, eli nykytaidetta koskevat tiedot ja kirjoitus tässä raportissa ovat hänen käsialaansa. Yhteensä teoksia on asiasanoitettu jo yli 500 ja työ jatkuu edelleen. Ensikokemukset ovat vaihdelleet suuresta hämmennyksestä aitoon innostukseen. Iconlassia voidaan kuvata uudeksi maailmankieleksi tai vanhan hollantilaisen taiteen jääkäksi koodaamiseksi – kumpikin ääripää toteutuu niin haluttaessa.

Tässä raportissa käyn läpi Iconclassin ensiaskeleita; huomioita, ongelmia ja helmiä. En kertaa Erkki Anttosen tekemää käänösmonistetta, enkä keskity hierarkioihin, vaan nostan esille keskeisiä kysymyksiä, yllättäviä seikkoja sekä asioita, joita olemme pohtineet ja joihin olemme löytäneet hyviä käytäntöjä – tai sitten emme.

1. Kansainvälistä luokittelua suomeksi

Iconclass perustuu notaatioille ja niitä vastaaville sanallisille kuvailuille, jotka vaihtelevat yhdestä sanasta selittäviin lauseisiin. Määritteet ovat kunkin IC-maan omalla kielellä ja niiden kautta aukeaa kansainvälinen koodikieli, jossa notaatiot sijoittavat aiheen omalle alueelleen – tai toisaalta tuovat uusia näkökulmia.

IC:n hierarkkinen luokitusjärjestelmä jakautuu kymmeneen pääluokkaan:

0. Abstrakti taide, ei-esittävä taide, non-figuraatiivinen taide

1. Uskonto ja uskomusmaailma
2. Luonto
3. Ihminen
4. Yhteiskunta, sivilisaatio, kulttuuri
5. Abstraktit Ideat ja Käsitteet
6. Historia
7. Raamattu
8. Kirjallisuus
9. Klassinen mytologia ja antiikin historia

Pääluokat jakautuvat edelleen yksityiskohtaisempiin alaluokkiin siten, että parhaimmillaan notaatioilla voidaan kuvata erittäin tarkkoja seikkoja, mutta toisaalta niitä yhdistelemällä saadaan rikkaita näkökulmia teoksiin. Pääluokat, sekä alaluokat, kertovat IC-kielen tuntijalle aihe ryhmän, jota asiasanoitettava teos edustaa, mutta yhteen teokseen saattaa liittyä useiden aihe luokkien notaatioita.

1.1. Haku

Iconclass on Suomessa ottanut ensiaskeleensa itsenäisesti, ilman Muus@n tukea. Siksi elämme vielä välivaihetta, jossa asiasanoitus on tehty Excel-taulukkoon, josta se siirretään Muus@n tietokantaan tämän syksyn aikana. Tämä välivaihe on toiminut yllättäen meidän asiasanoitus-harjoittelijoiden hyödyksi; olemme päässeet selailemaan, korjailemaan ja muuttamaan aikaansaannoksiamme helposti kokonaisuutena. Valitettavaa on kuitenkin se, ettei meillä ole ollut mahdollisuutta testata IC:n hakuominaisuuksia Muus@n tietokannas-

ta, eli kuvailemani hakumahdollisuudet perustuvat Iconclassia käyttävien muiden maiden eri instituutioiden selvityksiin.

Koko Iconclass-järjestelmän perustarkoitus on luoda käyttäjälle, eli asiasanoilla hakujen tekijälle, mahdollisimman helppo ja toimiva, sekä samaan aikaan kattava kokonaisuus. Sitä IC käyttäjien mielestä on. Omalla äidinkielellä haettava asiasana on helppo määrittää halumukseen, lisäksi laajemman kokonaisuuden saa katkaistulla haulilla. Sanahaku etsii Iconclass-kentästä lauseen jokaisen sanan erikseen tai yhdistettynä boolean hakuna.

1.1.1. Samoille seuduille eri reittiä

Haun voi aloittaa valitsemansa aihepiirin sanalla, esimerkiksi *polkupyörä*, joka antaa hakusanana notaation *46C125* tai katkaistulla haulilla (*polkupyör**) myös *43B131 polkupyöräily*. Koodit vievät eri maailmoihin, toinen on liikennettä koskettava polku, toinen liittyy vapaa-aikaan, vaelteluun ja virkistäytymiseen. Saman sanahaun kautta aukeavat kummatkin tiet, mutta koodien ensimmäiset numerot kertovat laajemman asiayhteyden.

4	Yhteiskunta, sivilisaatio, kulttuuri		
43	ajanviete, huvittelu/	46	yhteiskunta- ja talouselämä, liikenne ja tietoliikenne
43B	ajanviete, virkistäytyminen	46C	liikkuminen, liikenne, liikennevälineet, kuljetus
43B1	luonnosta nauttiminen, retkeily	46C1	maaliikenne, liikenne maalla
43B13	kävely, käyskentely, vaeltaminen	46C12	human strength ~traffic and transport on land
43B131	polkupyöräily, ratsastus	46C125	polkupyörä

Kuten seuraavan sivun Mallanderin teoksessa, voi asiasanoitukseen poimia useampien aihemaailmojen notaatioita. Joskus toisiinsa kiinteästi liittyvät koodit löytyvätkin eri luokista, näin esimerkiksi silmät ja silmälasit:

31A2212: silmät (polku: 31A2: anatomia > 31A22: ihmisruumiin osat > 31A221: pää > 31A2212: silmät)

31A311: silmälasit (polku: 31A3: aistit > 31A31: näköaisti (...) > 31A311 silmälasit)

	<p>Yksityiskohta teoksesta Mallander, Jan-Olof: Soolo pienelle pojalle, polkupyörälle ja ensilumelle, 1968-1989</p> <p>46C125 polkupyörä 43B131: 31D1122 polkupyöräily: boy (child between toddler and youth) 23D41 talvi; 'Inverno' (Ripa) 26D1 lumi</p> <p>Olen liittänyt kuviin koko asiasanoituksen ja lihavoinut ne koodaukset, jotka liittyvät käsiteltävään asiaan.</p>
---	---

1.1.2. Haun hierarkia

Eri luokista notaatioilla hakeminen vaatii luonnollisesti eri haut, tai tarpeeksi laajan katkaistun jatkohaun. Polkupyörä-esimerkissä 46C* tuo tulokseksi kaikki liikkumista, liikennettä, liikennevälineitä ja kuljetusta esittävät teokset, siis valtavan materiaalin. 46C1* esittelee maaliikenteen, 46C2* vesiliikenteen jne.

Koodauksen peruseriaate perustuu hierarkkisuuuteen, jolloin tarkempi koodi sisältää aina laajemmat luokitukset. 46C125 polkupyörä sisältää siis myös koodin 46C1 maaliikenne, liikenne maalla, eli sitä on turha toistaa saman teoksen kohdalla. Kuitenkin esimerkiksi 46C11 tie, polku jää haun ulkopuolelle (ellei käytetä katkaistua hakua 46C1*), koska se poikkeaa suorasta hierarkiasta. Samoin yleisempi notaatio huomioi kaikki ”lapsensa”, eli hierarkkisesti alempana olevat termit. Hyvin yleisten notaatioiden kohdalla hakujärjestelmä saattaa varoittaa liian suuresta hausta, jolloin notaatiota tai asiasanaa kannattaa tämentää. Esimerkiksi pääluokan 3 ihminen kohdalla notaatio 31 Ihminen biologisena olentona poimisi kaikki teokset, joissa on kuvattu jollain tavalla ihmistä, eli hakua täytyisi tämentää iän, sukupuolen, figuurin asennon tai eleiden jne. kautta (*tarkemmin ihmisen koodaamisesta kpl 2*).

(HUOM. Iconclass-ohjelmalla voidaan siis etsiä museon kokoelmasta ne teokset, jotka on luokiteltu aiheen mukaan jonkin IC:n asiasanan (notaatio + määrite) avulla. Periaatteessa haku tapahtuu erikseen kunkin asiasanan pohjalta, jolloin ohjelma löytää ne teokset, joiden aiheenmukaisessa luokittelussa on käytetty kyseistä asiasanaa. Iconclass2000 Browserissa on kuitenkin uusi lisäohjelma, AssignedParse2000, joka ilmoittaa kuinka monta "osumaa" (hits) se on löytänyt tietyn haetun asiasanan lisäksi sen alla olevista, aiheeseen liittyvistä hierarkian alaluokista. Tämä helpottaa hakuja, koska hakijan ei tarvitse määritellä enää tarkasti sitä hierarkian tasoa, josta hän etsii kyseessä olevaan aiheeseen liittyviä teoksia.)

1.2. Suomeksi, englanniksi ja iconclassiksi

Iconclassin asiasanasto englanniksi on valtava: yli 28.000 määritettä ja 14.000 avainsanaa. Lisäksi IC on avoin järjestelmä, johon lisenssin haltijat saavat ehdottaa uusia notaatioita, eli sanasto kasvaa päivitysten yhteydessä. Suomeksi on käännetty järjestelmän runko, sekä monia keskeisiä määreitä, mutta yleensä yksityiskohtaisimmat asiasanat ja toisaalta tarkat kuvailevat notaatiot ovat kääntämättä. Päätimme toistaiseksi käyttää rinnakkain sekä suomen- että englanninkielisiä määritteitä, sillä notaatioiden kautta haettuna IC on monikielinen, eli etsii myös kääntämättömät määritteet. Käyttäjä tietysti joutuu testaamaan kielitaitoaan, eivätkä englanninkieliset sanat luonnollisestikaan vastaa suomenkieliseen asiasanahakuun, mutta ainakin tärkeimmät suomentamattomat määritteet tullaan kääntämään. Varsinkin nykytaiteen kannalta tarvetta olisi saada lisää suomennoksia luokkaan 5 *Abstraktit ideat ja käsitteet*, jotka nyt asiasanoitetuissa teoksissa ovat lähes pääsääntöisesti englanniksi, mutta myös ihmisfiguurin eleistä ja asennoista löytyy hienoja englanninkielisiä ilmaisuja, joiden kääntäminen olisi suositeltavaa.

1.3. Asiasanottajan vinkkeli

Käytännössä asiasanoittajan tukena ovat Iconclassin nettisivut: www.iconclass.nl, josta löytyy koko IC-rakenne – myös suomennettu versio. Iconclass Libertas Edition toimii hakusanoilla tai -koodeilla tai pääluokkien kautta hierarkkista tietä etenemällä. Hakusana on nopein tie löytää haluttu notaatio, sivut toimivat riipeästi ja eri reittejä pääsee liikkumaan kätevästi klikkaamalla. Tämä on erittäin hyödyllinen osoite, jonka ainoana ongelmana on se, että hakusana voi olla vain englanniksi – vaikka olisi valinnut www-sivuilta käyttökieliksi suomen.

IC:hen ei saa itsenäisesti omin päin lisätä mitään uutta. Järjestelmän kehitystyöstä vastaa Hollannin Tiedeakatemia, jonka ohjeistuksen mukaan jokainen notaatio ja sen selitys on tehty, siksi niitä pitää noudattaa, vaikka joskus pitkähkön lauseen kirjoittaminen tuntuu työläältä. Myös tässä elämme välivaihetta, sillä tarkoituksena on lopullisessa versiossa rakentaa järjestelmä, joka automaattisesti poimii oikean sanallisen määritteen kullekin valitulle notaatiolle. Tässä raportissa itse tekstissä esiintyvät suomennokset (*yleensä kursivoituja ja sulkeissa*) ovat omia erittäin vapaita käännöksiäni, jotka eivät siirry Iconclassin mu-

kana Muus@an (esimerkkikuvien yhteydessä olevat asiasanoitusten suomennokset ovat IC-standardia). Pilottihankkeessa käytäntönämme on etsiä notaatio ja sitä vastaava suomenkielinen tai englanninkielinen määrite ja kirjoittaa ne kokonaisuudessaan (paitsi hakusulkeissa [...] olevaa tekstiä). Yleensä määrite kirjoitetaan kokonaan pienin kirjaimin, kuitenkin kategorian 5 määritteitä pidetään erityisen käsitteellisinä ja siksi ne kirjoitetaan isolla alkukirjaimella. Notaatioita voidaan käyttää yksinään tai ketjuttaa niitä ”Iconclass-lauseeksi” erottamalla ne kaksoispisteellä. Liian pitkät ketjutukset ovat hankalia hahmottaa, siksi päädyimme käytännössä kätevään kolmen kimppeen (*ks. esimerkiksi Kullervon kirous s. 14*). Notaatioiden järjestykseen emme ole uhranneet suuremmin mietintäaikaa, sillä oletettavasti Muus@ järjestee ne itsenäisesti aakkosittain tai suuremmasta pienempään.

1.3.1. Koodauksen tasot

Asiasanoittajan päätöksen ja tuntuman varaan jää, **mille tasolle**, eli kuinka tarkasti jokin yksittäinen asia koodataan. Peruseriaatteena asiasanoituksessa olemme pitäneet keskeisten ja teosta kuvaavien, mutta myös yllättävien ja erikoisten elementtien ja teemojen nostamista esille. Tarkoituksena ei ole ollut maalata teosta uudelleen sanoin ja koodein, eikä kaikkea pysty asiasanoittamaan. Kultainen keskitie löytynee kokemuksella: mikä on hakuksen tekijää hyvin palveleva notaatioiden määrä/laatu suhteessa asiasanoitukseen käytettyyn aikaan. Pilottiaineistossa notaatioiden määrät vaihtelivat runsaasti, mutta alun empimisen jälkeen teosta kohden vakiintui 5 – 10 asiasanaa. Toiset teokset inspiroivat useamman notaation löytämiseen, toiset jopa vaativat sitä, mutta joskus, esimerkiksi joissain muotokuvissa, selviää vain yhdellä tai kahdella notaatiolla. Kannattaa myös muistaa, että Muus@ssa on jo valmiiksi tietoja teoksesta; tekijän lisäksi teoksen nimi, luokitus, tyyli jne. Näitä tietoja ei enää koodata IC-kenttään.

Nykytaiteen kohdalla jouduttiin pohtimaan käsittehierarkian problematiikkaa, eli mille tasolle, kuinka tarkasti jokin yksittäinen asia koodataan ja voiko koodeja käyttää rinnakkain?

	<p>Marjaana Kella: Peili, 1997, valokuva</p> <p>51I space 51II2 emptiness, void 41A2: 41A21 interiöörit: vestibule, hall 31A511 peili 41A34 staircase</p>
---	--

Jos tarkkaa ja sopivaa kuvausta ei löydy, voi koodin jättää hierarkian ylätasolle. IC ei esimerkiksi tunne sanaa ”koti”, joten olemme käyttäneet koodia *41A asuminen*.

Seuraavissa Heli Rekulan teoksissa koodaaminen on voitu jättää myös aika yleiselle tasolle, sillä tarkempi kuvaus olisi ollut tarpeeton:

	<p>Heli Rekula: Ikoni teemasta Pyhiinvaellus, 1996, valokuva.</p> <p>31D13 neito, neitokainen, nuori nainen 31A256 gesture-language 31A25 käsien ja käsivarsien asennot ja eleet 31A255 posture and gestures of hand and fingers 41D251 alusvaatteet 57A631 innocence 55C221 uhri, uhraus 11H pyhimykset 25F26(RABBIT) jyrksijät: kani 42A18 hedelmällisyys</p>
	<p>Heli Rekula. Altartaitaulu teemasta Pyhiinvaellus, 1996, valokuva.</p> <p>31D13: 31A233 neito, neitokainen, nuori nainen: polvistunut figuuri 31A2552 posturs and gestures of the palm of the hand 31A4632 infections and wounds 11Q43 stigmatisaatio 25H11 vuoret, kalliit, tunturit 41D251 alusvaatteet 57A631 innocence 55C221 uhri, uhraus 11H pyhimykset 25F26(RABBIT) jyrksijät: kani 42A18 hedelmällisyys</p>

Tässäkin esimerkissä samalle sanalle löytyi myös useammasta luokasta sitä kuvaava notaatio:

31A4632 infections and wounds,

11Q43 stigmatisaatio

Edellinen johdattaa ihmisen biologian kautta sairauksiin ja tauteihin (*31A46*) ja jälkimmäinen uskonto- ja uskomusmaailmaan. Notaatioiden käyttäminen rinnakkain rikastuttaa teoksen asiansanoitusta, eli toinen ei sulje toista pois.

1.3.2. Hierarkian polut

Alkuperäinen IC-ajattelu pyrkii paloittelemaan kohteen mahdollisimman moneen osaan, ennen kuin sen voi koodittaa. Tämä ajattelutapa karsii paitsi yleiskäsitteitä ja abstrakteja ilmaisuja sekä tunteita, myös varsin tavallisia sanoja. Luovuuden ja kompromissien avulla asioille kuitenkin useimmiten voidaan löytää koodi; joko ”melkein oikean” tai ”jonkin muun” sanan avulla.

Eri luokkia kannattaa ajatella lähinnä suuntaviitoina, ei itsetarkoituksina. Kuten Piia Oksanen toteaa Iconclassista ja nykytaiteesta: ”Alkukommenttina voin todeta sen, että luokitusjärjestelmän käyttö nykytaiteen kohdalla ei ollut mahdotonta ja loppujen lopuksi se soveltui siihen, vaikka aluksi systeemiä epäilinkin. Puutteita löytyy ja siksi sanoituksessa kannattaa olla joustava: hierarkian polkuja ei kannata orjallisesti seurata, eli tuijottaa yläotsakkeeseen. Monipuolinen sanoitus palvelee hakijaa ja samoin odottamattomat hakutulokset.”

Esimerkiksi 41A7(+9) on rikkoutunut, vahingoittunut, mutta hierarkkinen polku viittaa huonekaluihin.

	<p>Kristiina Uusitalo: Veronika, 1993, maalaus.</p> <p>41A7(+9) rikkoutunut, vahingoittunut 47(+441) fibre 47G56 tekstiilit ~rakennusmateriaalina 22C5 heijastus (valo yleensä) 0: 49D4: 49D38 abstrakti taide, ei-esittävä taide, non-figuratiivinen taide: stereometria, avaruusgeometria kolmiulotteinen geometria: muut tasogeometriset muodot</p>
---	---

Odottamattomia hakutuloksia voi saada esimerkiksi notaatiolla 31A2226 torso, joka soveltuu mainiosti nykytaiteen asiasanoittamiseen:

	<p>Arvo Siikamäki: Lepävä nainen, 1978, veistos.</p> <p>31A2226 torso 31D15: 31A236 aikuinen nainen: makaava figuuri (voidaan koodata myös: 31D15(+56) aikuinen nainen, lying)</p>
---	--

2. Miten koodata ihminen?

Ensimmäinen ja suurin haaste on ollut ihmisen asiasanoitus. Mahdollisuuksia on useita:

- historialliset henkilöt (61B ja 61BB),
- ihminen biologisena olentona (31A),
- ihmisen elinkaari (ikäkaudet) (31D),
- ihmistyypit, rodut, kansallisuudet (32) tai ihmisten väliset suhteet (33),
- perhe, jälkeläiset (42),
- ihminen kansalaisena (44A), sotilaana (45B), yhteiskunnan jäsenenä (46), käsityöläisenä, teollisuuden palveluksessa, maanviljelijänä (47),
- ihminen taiteessa (48) ja tieteessä (49),
- sekä lisäksi uskonnollisessa taiteessa, Raamatussa ja mytologiassa sekä antiikin historiassa (nämä alueet siis eivät ole mukana tässä raportissa) ja
- kirjallisuudessa.

Ongelmana on teoksessa esiintyvän henkilön sijoittaminen oikeaan kategoriaan, sekä figurien kuvailu: mitä kooditetaan ja miten.

2.1. Ihminen historiallisena henkilönä - muotokuvat

Muotokuvissa luokka *61B historialliset henkilöt*, on käytännöllinen ja selkeä. *61B1 on historiallinen mieshenkilö, jonka nimeä ei tunneta*, eli puhutaan teoksesta, jossa on selkeästi tehty mallin mukaista muotokuvaa, mutta tiedossa ei ole, kuka kuvattu henkilö on (*61BB1 historiallinen naishenkilö, tarkemmin ks. 3.2.1, s. 22*). *61B2* –koodiin, eli *historialliseen henkilöön*, liitetään notaation jälkeen sulkeisiin henkilön nimi (SUKUNIMI, etunimi), (ks. myös 4.2. s. 26).

Tämän kategorian helmiä ovat muotokuvaa määrittävät, sulkeisiin merkittävät ”KEY” –täsmennykset (*key+ tarkemmin 2.2.4 s. 16*), joista tärkeimmät on jo suomennettu:

- (+32) *virallinen muotokuva*
- (+4) *karikatyyri ~muotokuva*
- (+51) *pää (ja olkapäät)(muotokuva)*
- (+511) *pää suoraan edestä*
- (+512) *pää kolme-neljäosaprofilissa*
- (+513) *pää profilissa*
- (+52) *rintakuva*

- (+521) rintakuva suoraan edestä
- (+522) rintakuva kolme-neljäsosaprofiilissa
- (+523) rintakuva profiilissa
- (+53) puolivartalokuva
- (+54) kolme-neljäsosavartalokuva
- (+55) kokovartalokuva

	<p>Akseli Gallen-Kallela: Louis Sparren muotokuva 1896, grafiikka.</p> <p>61B2(SPARRE,Louis)(+52) historialliset henkilöt: Louis Sparre, Louis, rintakuva</p>
---	--

2.2. Ihminen biologisena olentona

2.2.1. Sukupuoli ja ikä

Vaihtoehtojen runsauden vuoksi ihmisfiguurin asiansanoittaminen aiheutti eniten pohdintaa. Lopulta päädyimme käytäntöön, joka tuntuu hyvältä ja toimivalta. Koodaamme yksittäisen ihmisen ilmaisemalla ensin tämän sukupuolen ja iän (paitsi muotokuvissa). Tämä jaottelu löytyy kohdasta **31D, ihmisen elämänkaari**. Käännettynä on kaikki muut iät, paitsi *31D211222 girl (child between toddler and youth)* ja *31D11221 boy (child between toddler and youth)*, jotka kuitenkin tulevat käännettäviksi, eli niiden käyttöä suositellaan jo nyt.

- 31D14 aikuinen mies*
- 31D15 aikuinen nainen*
- 31D12 nuorukainen, nuori mies*
- 31D13 neito, neitokainen, nuori nainen*
- 31D11222 girl (child between toddler and youth)*
- 31D11221 boy (child between toddler and youth)*
- 31D111 vauva*
- 31D112 lapsi*
- 31D16 vanhus, vanha mies*
- 31D17 vanhus, vanha nainen*

2.2.2. *Figuurin asennot*

Iän ja sukupuolen jälkeen kuvausta tarkennetaan figuurin asennon kautta. Ihmisfiguurit on laaja – ja ehkä ongelmallisinkin – kategorioista. Usein käytetty luokka on *31A23 – ihmisruumiin asennot ja eleet*, joista tavallisimmat ovat:

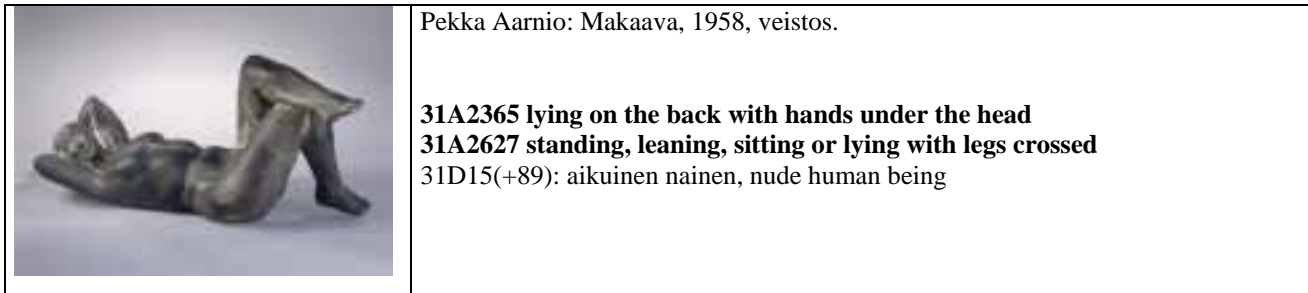
<i>31A231</i>	<i>seisova figuuri</i>
<i>31A235</i>	<i>istuva figuuri</i>
<i>31A236</i>	<i>makaava figuuri</i>

	<p>Helene Schjerfbeck: Lönnrot(?), maalaus.</p> <p>61B2(LÖNNROT, Elias)(+55) historialliset henkilöt: Lönnrot, Elias, kokovartalokuva 31D14: 31A235(+3) aikuinen mies: istuva figuuri, sideview, profile 41D2332 kengät, jalkineet 41D263 walking stick, staff</p>
--	---

Piia on nykytaidetta asiansanoittaessaan käyttänyt figuurien asento –koodeja yksinään (ilman *31D1 – ihmisen elinkaari*-koodia) silloin, kun kuvattu figuuri on sukupuoleton, tai ikää on vaikea arvioida:

	<p>Mimmo Paladino: Raggio Insolente, 1984, maalaus.</p> <p>31A2322 leaning backward 31A2513 arm stretched sideways 31B2 näkyjen näkeminen 31A1 henki, haamu, aave 11Q4 mystisismi 22C3 yliluonnollinen valo 22C31 ihmisistä tai esineistä säteilevä valonhohde 31A211 (ihmisen)päähä</p>
---	---

Figuurin asennon kautta tarjoutuu myös tarkemman määrittelyn mahdollisuuksia, esimerkiksi:

2.2.3. Kädet, jalat, pää ja liike

Ihmisruumiin asentoja ja eleitä voi täydentää käsien, jalkojen ja pään eri asennoilla. Varsinkin *31A25 käsien ja käsivarsien asennot ja eleet* mahdollistaa todella tarkkoja kuvauksia, jolloin asiansanoittajan omassa harkinnassa on, kuinka tarkasti figuuri koodataan. Joku määrätty käsien tai käsivarsien asento saattaa olla erittäin herkullinen hakukriteeri, mutta toisaalta on epätodennäköistä, että etsitään kovin erikoista tai tarkasti täsmennettyä käsivarsien – tai yleensä figuurin - asentoa. Esimerkiksi yllä oleva Pekka Aarnion makaava nainen voitaisiin asiansanoittaa vain *31D14: 31A236 aikuinen nainen: makaava figuuri*. Kuitenkin houkutus käyttää kuvaavia notaatioita on usein suuri, varsinkin kun ne nöyrästi tottelevat hierarkkisesti ylempiä hakukomentoja.

Pilottiprojektin aikana löytyneistä toimivista ”käsi-koodeista” muutama esimerkki:

<i>31A2511</i>	<i>arm raised upwards (käsivarsi (tupla AA – käsivarret) kohotettuna),</i>
<i>31A25113</i>	<i>arm raised, with fist (käsi koholla, nyrkissä)</i>
<i>31A2518</i>	<i>hand on the hip (käsi lanteilla)</i>
<i>31A25191</i>	<i>hand in the pocket (käsi taskussa)</i>
<i>31A25212</i>	<i>arms crossed over the breast (kädet ristissä rinnan päällä)</i>
<i>31A25312</i>	<i>head held in the hand(s), with elbows leaning on an elevation or on the knees (”käsi poskella”, eli pää käsien varassa, monimutkainen englanninkielinen koukero, mutta hyvä koodi).</i>

Akseli Gallen-Kallela: Kullervon kirous, 1896. grafiikan vedos.

31D112: 31A23: 31A25113 nuori mies: seisova figuuri: arm raised up with fist

81(KALEVALA): 82A(KULLERVO) 'Kalevala': miespuoliset kirjalliset henkilöahmot:

Kullervo

13B42 cursing

56E2 rage, anger

34B11 koira

25H15 metsä

25H11245 boulder, stone

25G3(PIHLAJA) puut: pihlaja

25G1(+21) stem, trunk

Paitsi figuurin asennot, myös sen liikkeet ovat hyviä kuvauksia teoksesta. Suomennettuna on pintataso; liikkeet eteenpäin, ylös ja alas, vedessä ja ilmassa sekä tärkeät *31A2711 kävely* ja *31A27112 juoksu*. Englanniksi tarjontaa on kellumisesta konttaamiseen, varsin hauskoja vaihtoehtoja, mutta harvoin välttämättömiä.

Harri Larjosto: Valkoinen mies, 1983, auktorisoitu dokumentti, valokuva tapahtumasta

31D14: 31A2711 aikuinen mies: kävely

22C4(WHITE) värit, pigmentit, maalit: valkoinen

25I141 katu

48A71 performance, performanssi, esitys, happening, aktio

61B2(VAARA, Roi) historialliset henkilöt (Roi Vaara)

2.3. Kurkistus käytäntöön

Kädet, jalat ja pää tarjoavat runsaasti eri vaihtoehtoja ja siksi ne toimivat hyvänä käytännön esimerkkinä koodauksen kulusta. Seuraaviin taulukoihin on kerätty IC:n web-version muutaman hierarkian tason tarjonta, kaikista löytyy vielä alempi eli tarkempi taso. Netissä eteneminen siis tapahtuu klikkaamalla valittua vaihtoehtoa, joka avaa jälleen uusia mahdollisuuksia.

www.iconclass.nl

<p>3 ihminen 31 ihminen biologisena olentona 31A (alaston) ihmisfiguuri; 'Corpo humano' (Ripa) 31A2 anatomia (ei-lääketieteellinen)</p> <p>31A21 (ihmisen) luuranko 31A22 ihmisruumiin osat (paitsi luuranko) 31A23 ihmisruumiin asennot ja eleet 31A24 pään asennot 31A25 käsien ja käsivarsien asennot ja eleet 31A26 jalkojen asennot 31A27 ihmisruumiin liikkeet 31A28 man and his shadow</p>		<p>3 ihminen 31 ihminen biologisena olentona 31A (alaston) ihmisfiguuri; 'Corpo humano' (Ripa) 31A2 anatomia (ei-lääketieteellinen) 31A25 käsien ja käsivarsien asennot ja eleet</p> <p>31A251 postures and gestures of arms and hands in general 31A252 postures and gestures of arms and hands in relation to each other 31A253 postures and gestures of arms and hands in relation to the head 31A254 postures and gestures of arm(s) and hand(s) in relation to another person 31A255 postures and gestures of hand and fingers 31A256 gesture-language 31A259 still other postures and gestures of arm(s) and hand(s) not mentioned or meant under 31 A 25 1 up to 31 A 25 6</p> <p>Double Letter molemmat kädet tai käsivarret</p>	
<p><i>IC 31A2 anatomia</i></p>		<p><i>IC 31A25 käsien ja käsivarsien asennot ja eleet</i></p>	
<p>Context of: 31A26 3 ihminen 31 ihminen biologisena olentona 31A(alaston) ihmisfiguuri;'Corpo humano' (Ripa) 31A2anatomia(ei-lääketieteellinen)</p> <p>31A26 jalkojen asennot</p> <p>Children 31A26(+) KEY 31A261 legs in the same position 31A262 legs in different position</p> <p>Quick Links to Main Categories:</p>	<p>Double Letter alaston naisfiguuri</p> <p>Systematic References 31A231 seisova figuuri 31A232 leaning figure 31A233polvistunut figuuri 31A234squatting, crouching figure 31A235 istuva figuuri 31A236 makaava figuuri 31A237 hanging figure (by the arms, legs, etc.)</p> <p>Keywords human being biology Ripa human figure body nude Corpo humano man woman anatomy leg</p>	<p>Context of: 31A24 3 ihminen 31 ihminen biologisena olentona 31A(alaston) ihmisfiguuri;'Corpo humano' (Ripa) 31A2anatomia(ei-lääketieteellinen) 31A24 pään asennot</p> <p>Children 31A24(+) KEY 31A241 head in normal upright position 31A242 head turned sideways 31A243 head bent backwards 31A244 head bent forward; bowing 31A245 head slanting to the left 31A246 head slanting to the right 31A247 looking over the shoulder 31A249 other postures of the head, not meant or mentioned above</p>	<p>Keywords human being biology Ripa human figure body nude Corpo humano man woman anatomy posture head</p> <p>Systematic References 31B62 kasvojen eri ilmeet</p> <p>Double Letter alaston naisfiguuri</p>
<p><i>IC 31A26 jalkojen asennot</i></p>	<p><i>IC systematic references keywords, double letter</i></p>	<p><i>IC 31A24 pään asennot</i></p>	<p><i>IC systematic references keywords, double letter</i></p>

Context – kertoo tiedustellun koodin/asiasanan hierarkian, eli esimerkissämme 3: ihminen, 31: ihminen biologisena olentona, 31A (alaston) ihmisfiguuri, 31A2 anatomia... jonka jälkeä vaihtoehtoisesti:

- ”Children – lapset” eli alaluokat – 31A24(pää)/31A25(kädet)/31A26(jalat), osoittaa mahdollisuudet jatkaa hierarkiassa alaspäin. Klikkaamalla haluttua kansiota päästään aina yksityiskohtaisempaan esitykseen – aina hierarkian loppuun asti.
- **Systematic references** tarjoilee valittuun koodiin läheisesti liittyviä muun kontekstin asiasanoja.
- **Keywords** toimivat mahdollisina uusina avain/hakusanoina.
- **Double letter** tuo eri vaihtoehtoja eri koodien yhteydessä, 31A-kategorian kohdalla tilanne on monimutkaisin (ks. 3.2.1. s.22).

2.2.4. KEY+ on aarrearkku!

Useiden notaatioiden kohdalla tarjoutuu **Key+** -vaihtoehto, joka avaa monia uusia reittejä yksityiskohtiin sekä ilmaisuihin. Kaikissa biologisen ihmisen 31A-D –notaatioissa aukeavat samat vaihtoehdot, jotka seuraavassa taulukossa on esitelty figuurin liikkeen kautta:

<p>3 ihminen 31 ihminen biologisena olentona 31A (alaston) ihmisfiguuri; 'Corpo humano' (Ripa) 31A2 anatomia (ei-lääketieteellinen) 31A27 ihmisruumiin liikkeet 31A271 ihmisruumiin liikkeet eteenpäin 31A2711 kävely</p> <p>Children 31A2711(+) KEY 31A27111 pacing, striding 31A27112 juoksu</p>	<p>Keyword List: Context of: 31A271(+) 3 ihminen 31 ihminen biologisena olentona 31A (alaston) ihmisfiguuri; 'Corpo humano' (Ripa) 31A2 anatomia (ei-lääketieteellinen) 31A27 ihmisruumiin liikkeet 31A271 ihmisruumiin liikkeet eteenpäin 31A271(+) KEY</p> <p>31A271(+0) variant 31A271(+1) front view 31A271(+2) back view 31A271(+3) sideview, profile 31A271(+4) three-quarter view 31A271(+5) positions (of the human figure) 31A271(+6) direction of movements 31A271(+7) figuurien lukumäärä 31A271(+8) sex and age (of human being) 31A271(+9) expressive connotations</p>
<p><i>IC kävely/juoksukoodit</i></p>	<p>KEY</p>

Key- vaihtoehdot ovat käteviä käyttää, sillä ne vain lisäävät ihmistä kuvaavan notaation perään sulkeisiin, lisäksi niistä löytyy varsinaisia helmiä:

- (+1) – (+4), tarjoavat kuvakulman
- (+5) ja (+6) kautta löytyy lisää mahdollisuuksia kuvata asentoja ja liikkeen suuntaa
- (+7) laskee figuurit; (+71)= 1 henkilö... (+79)= 9 henkilöä
- Varsinainen aarrearkku on (+9) expressive connotations: relations with friendly (+91), aggressive (+92), neutral (+93) character (suhteet ystävälliseen, aggressiiviseen tai neutraaliin henkilöön), joista muutama usein käytetty notaatio:

(+912)	<i>laughing, joy - nauraa, ilo</i>
(+916)	<i>helping – auttaa</i>
(+9161)	<i>protecting - suojella</i>
(+918)	<i>caressing, courting, making love – hyväillä, liehitellä, rakastella (käännettynä jo 33C4: rakasteleminen, yhdyntä)</i>
(+922)	<i>fighting – tapella (käännettynä jo 33B1: riita, riiteleminen ja 33B3: taisteleminen)</i>
(+923)	<i>defending oneself - puolustautua</i>
(+925)	<i>being frightened – olla peloissaan</i>
(+9321)	<i>speaking – puhua</i>
(+933)	<i>holding something – pidellä jotakin</i>

Vilho Sjöström, Omakuva vuodelta 1902, maalaus.

31A231(+933): 48C5152 seisova figuuri, holding something: palette

61B2(SJÖSTRÖM,Vilho)(+54): 48C513 historiallinen henkilö: Sjöström, Vilho, kolmenjäsenosavartalokuva: taidemaalarin muotokuva, omakuva
48C515 tools ~implement of painter

Huom! Vain yksi key+ -tarkennus notaation jälkeen.

Key+ antaa usein vaihtoehtoisen notaation. Esimerkiksi *31A271(+55)* ja *31A2351* ovat kummatkin *sitting on the ground*. Edellinen aukeaa figuurin liikkeen ja jälkimmäinen asennon kautta. Asiasanottajan päätettävissä on käyttääkö kumpaakin vai vaihtoehdot. Kuitenkin kannattaa ajatella jälleen hakujen tekijää. Tässä esimerkissä hän ei löytäisi liikkeen kautta koodattua teosta istuvan figuurin notaatiolla. Priorisoisin myös käännetty vaihtoehdot, esim. *sivun 8 Heli Rekulan* valokuvan tyttö, jonka voi koodata *31D13(+54)* *neito, neitokainen, nuori nainen, kneeling*, mutta käyttäisin mieluummin jo suomennettua: *31D13: 31A233 neito, neitokainen, nuori nainen: polvistunut figuuri*.

	<p>Robert Wilhelm Ekman, Neljä talonpoikaislasta maisemassa 1865, maalaus.</p> <p>46A14: 31D112(+74) talonpojat, maanviljelijät: lapsi, 4 figuuria 31D112: 31A2351(+72) lapsi: sitting on the ground, kaksi figuuria 31D113: 31A2351(+933): 31D111 neito, neitokainen, nuori nainen: sitting on the ground, holding something: vauva 31D112: 31A231 lapsi: seisova figuuri 25I241 kylätie 25I3 maatilarakennus osana maisemaa 25HH11 vuoret, kalliot, tunturit – HH – ideaalimaisema, ihanteellinen maisema 25HH214 järvi, lampi – HH – ideaalimaisema, ihanteellinen maisema</p>
---	---

Koska KEY+ -vaihtohto tarjoaa eri kategorioissa erilaisia vaihtoehtoja (vaikka lopulta noudattelevatkin samantapaista kaavaa), otan vielä yhden esimerkin, jonka avulla samalla esittelen IC:ssa hyvin piilotetun hevosen notaation:

<p>4 yhteiskunta, sivilisaatio, kulttuuri 46 yhteiskunta- ja talouselämä, liikenne ja tietoliikenne 46C liikkuminen, liikenne, liikennevälineet ja kuljetus 46C1 maaliikenne, liikenne maalla 46C13 animal mounts; pack-animals (horse, ass, mule) 46C131 ratsastaminen hevosella, aasilla, muulilla jne.; ratsastaja, ratsumies 46C1314 hevoset ja hevosensukuiset eläimet 46C13141 hevonen 46C13141(...) horse (with NAME of race or kind) 46C131411 fighting horses</p>	<p>Kaikissa 46C –notaatioissa aukeavat samat Key+ vaihtoehdot 46C(+0) variant 46C(+1) view ~ vehicle, ship, etc. 46C(+2) useita henkilöitä ~ liikenne ja kuljetus 46C(+3) propulsion of vehicle, ship, etc. by ... 46C(+4) traffic ~ places 46C(+5) types and use of conveyance 46C(+6) departure and arrival ~ traffic and transport 46C(+7) zoological aspects of animals in traffic and transport 46C(+8) unusual way of sitting on riding-animal 46C(+9) accident, collision, crash ~ traffic and transport</p>
<p></p> <p>Outi Heiskanen: Sota-aika, 1993, grafiikka.</p> <p>46C13141 hevonen 45A1 sota 41A1 rakennukset; asunnot</p>	<p>Hevosen koodin kautta on mahdollista hakea ylähierarkiaa vastaava vaihtohto, jossa kuitenkin olisi jo hevoseen viittaava notaatio, eli viereiseen kuvaan voisi lisätä:</p> <p>46C1 maaliikenne, liikenne maalla vrt: 46C13141(+41) liikenne maalla</p> <p>tai saada lisävivahdetta esim: 46C13141(+644) return tai 46C131 ratsastaminen hevosella, aasilla, muulilla jne.; ratsastaja, ratsumies</p>

3. Käsitteiden koukeroita

3.1. Puuttuvat yleiskäsitteet ja ylimääräiset vivahteet

Edes vilkas mielikuvitus ei aina auta, kun IC-kielestä ei löydy (millään kielellä) keskeisiä yleiskäsitteitä, kuten jo aiemmin mainittu koti (jonka ratkaisimme *asumisen* notaatiolla 41A) tai kansainvälinen partio-liike (ei ratkaisua) tai *matka* (46C(+63) *matkalla, merellä ~matkustaminen*), kimallus (22C5 *heijastus, valo yleensä*) jne. Suurimmat haasteet löytyvät Piian listasta, johon hän keräsi puuttuvia sanoja, joille on vaikea löytää korvaavaa koodia:

ihminen ja luonto	seksuaalisuus
huumori	ruumiillisuus
pinta	objekti
turhamaisuus	kaipuu
perinne	uudempaa taidetta koskeva sanasto, esim. rasterointi

3.1.1. Kuolema ja rakkauden variaatiot

Myöskään kuolemaa yleensä ei IC-maailmasta löydy, vaan hakusana "death" johdattaa useisiin eri maailmoihin, joista yleiskäsitettä etsittäessä kannattaa tutustua kategorian 5 *abstraktit ideat ja käsitteet* vaihtoehtoihin.

5 Abstraktit Ideat ja Käsitteet 58 Luominen 58B Vitality and Mortality 58B Vitality and Mortality 58BB1 Mortality, Extinction of Life	Systematic References 11R5 (personifications of) 'Vanitas', the vanity of human life; Fragilità humana, Fugacità delle grandezze & della gloria mondana, Meditatione della morte, Opera vana, Piacere vano, Vana gloria, Vanità (Ripa) 31E ihmisen kuolema 31F Kuoleman symbolit ja personifikaatiot 31F2 Kuoleman personifikaatiot, 'Morte' (Ripa) 33B60 'Homicidio' (Ripa) 43A4313 'Trionfo della Morte', 'Triumphus Mortis'; 'Carro della morte' (Ripa) 51FF5 Loppu; 'Fine' (Ripa)
---	--

Käsite "*rakkaus*" toimii hyvänä esimerkkinä IC:n ajatusmaailmasta, jossa yhteen notaatioon pakataan useita vivahteita ja merkityksiä. Vaikka kategoria 5 *Abstraktit Ideat ja Käsitteet* tarjoaa yleiskäsitteenä rakkauden 56F2 *Rakkaus (sen personifikaatiot ja symboliset esitykset)*; '*Amore (secondo Seneca)*' (Ripa), voi rakkautta lähestyä ihmisten välisten suhteiden kautta:

33C-kategoria>

33C2 rakastavaiset; kosiskelu, flirttailu >

33C21 kosiskelu

> 33C211 love at first sight

➤ 33C212 making an appointment > 33C2121: rakastajatar ja rak-
kauskirje

➤ 33C213 serenade to the beloved

➤ 33C214 presents offered to the beloved > 33C2141 St. Valenti-
ne's day

Ja kosiskelusta suoraan toimintaan>

33C23 rakastavaiset > 33C232 rakastavaiset suutelevat

➤ 33C234 (lovers) caressing each other (rakastavai-
set hyväilevät toisiaan)

Tapio Junno: Suudelma, 1970, veistos

33C232 rakastavaiset suutelevat
33C23 rakastavaiset

(Jälkimmäisen notaation voisi jättää myös pois, kuten myös seuraavassa kuva-
esimerkissä.)

Tai rakkautta voidaan hakea jo mainittujen kategorioiden 31A,B ja D ja KEY-avaimen (+918)
kautta: *caressing, courting, making love*, sekä valmiiksi suomennettu 33C4 *rakasteleminen, yhdyntä* (joka vivahteena kuitenkin korostaa seksuaalisuutta).

Markku Keränen: Rakastavaiset, 1974, piirustus

33C23 rakastavaiset
33C233 (lovers) embracing each other
33C232 rakastavaiset suutelevat

31D14: 31A231: 31A2225 aikuinen mies: seisova figuuri: selkä (tai +2 back view)

mahdollinen olisi myös:

31A(+918): caressing, courting, making love

Suomennettuna löytyy myös: 31A222101 *profaani sydänsymboliikka ~ rakkaus*.

Unohtamatta 42B *parental love* (42B12 *mother-love*) ja 49B4423 *student love*.

3.1.2. Seitsemän kuoleman syntiä

Jo aiemmin mainittu hierarkkisen polun seuraaminen tai seuraamatta jättäminen on pitkälti asiasanoittajan tuntuman varassa, kuitenkin suuria linjoja noudattaen, eli esimerkiksi kategorian *3 ihminen* alaisia notaatioita ei käytetä eläimille. Notaation konteksti nousee esille erityisen selvästi erilaisten inhimillisten vikojemme, kuten kateus, viha, ylpeys jne. koodaamisessa. Ne nimittäin löytyvät IC:sta paitsi kategoriasta *56 Tunne ja emootio*, myös *seitsemän kuolemansyynin alta (11N3)*, eli uskonnon maailmasta. Hakusanalla haettaessa IC-hakuohjelma tarjoaa systemaattisesti myös toisen kategorian referenssiksi (Systematic References), joten päädyimme toimimaan samalla asenteella, kuitenkin siten, että kategoria 5 valitaan ensisijaisesti (tai käytetään kumpaakin) ellei kyseessä ole ”oikeasti” uskonnollinen viesti.

Esimerkiksi ylpeys:

57AA64 *Pride, Loftiness; 'Altezza in persona nata povera civile' (Ripa)*

11N31 *Pride; 'Superbia' (Ripa) ~ personification of one of the Seven Deadly Sins*

	<p>Pekka Nevalainen, Suomalaisia miehen nimiä: Oiva, 1973, grafiikka.</p> <p>31A71(+1) miessukupuoli, mies; front view 31A2211 kasvot 31D8 personal name 49L1 kirjaimet, aakkoset, kirjoitus 31A31 näköaisti, näkeminen, katsominen (yhtenä viidestä aistista) 54A47 Peace of Mind, 'Aequitas' 56B3 Satisfaction, Contentment; 'Contento' (Ripa) 54A4 Calmness, Equanimity, Imperturbability 57A77 Friendliness, Gentleness, Affability; 'Affabilità, , piacevolezza, amabilità', 'Animo piacevole, trattabile & amorevole', 'Benignità' (Ripa) 53B4 willingness 57AA64 Pride, Loftiness; 'Altezza in persona nata povera civile' (Ripa) 11N31 Pride; 'Superbia' (Ripa) ~ personification of one of the Seven Deadly Sins</p>
--	---

Asiasanoituksen tähän teokseen on tehnyt Suvi Saloniemi.

Kateus, tuo paheista kenties ikävin, aiheuttaa myös IC maailmassa ongelmia, sillä ”puhdas”, ”rehellinen” kateus löytyy vain kategorian *11* alta *11N32 Envy; 'Invidia' (Ripa) ~ personification of one of the Seven Deadly Sins*. Kategoria *57 Moraalisuus, Moraali* tarjoaa ”vain” mustasukkaisuutta *57AA76 Mustasukkaisuus; 'Gelosia', 'Rammarico del ben'altrui' (Ripa)*. Vaikka IC:n hakusana rinnastaa kateuden ja mustasukkaisuuden (envy: use:jealousy), eli antaa näin vihjeen luokittelusta, olisi kuitenkin selvintä käyttää kateuden kohdalla kategoriaa *11* tai käyttää notaatioita rinnakkain (*11N32: 57AA76*).

3.2. A/AA-ongelma

IC-ohjeissa luokka 31A sanoitetaan (alaston) ihmisfiguuri, mutta käytännössä tämä osoit-
tautui ongelmalliseksi, niinpä sovimme, että alaston on parempi unohtaa tästä yhteydestä.
Mikäli kuvattu figuuri on alaston ja alastomuudella on merkitystä, merkitään se erikseen
31D1-alkuisen ikää ja sukupuolta merkitsevän koodin jälkeen sulkeisiin: *31D15(+89) ai-
kuinen nainen, **nude human being*** (tulee käännettäväksi, alaston).

	<p>Akseli Gallen-Kallela: Bil-Bol, autoliikkeen juliste, 1907, grafiikka.</p> <p>46B353: 46C161: 22C4(RED) (mainos)juliste: henkilöauto: värit, maalit, pigmentit (punainen)</p> <p>31D15(+89): 31A235(+63): 31A2748 aikuinen nainen, nude human being: istuva figuuri, direction of movement backwards: pushig something</p> <p>31D14: 31A235: 31A2745 aikuinen mies: istuva figuuri: grasping something</p> <p>51M1 fast motion</p> <p>41B121 flame</p> <p>24D tähdet</p>
---	--

Lisäksi ”oikeassa” IC-maailmassa tupla-A:lla voidaan vaihtaa miehinen *sukupuoli feminiiniseksi* *31A22(ihmisruumiin osat)*, *31A23(ihmisruumiin asennot ja eleet)* ja *31A27(ihmisruumiin liikkeet)* - kategorioissa, esimerkiksi yllä olevan kuvan nainen tarkasti IC-ohjeita noudattaen voitaisi koodata: *31AA235(+63): 31AA2748*. Tupla-A:ssa on kuitenkin naisen korostamisen vivahde, joka mahdollistaa AA:n käyttämisen, muttei velvoita siihen. Koska käytännössä huomasimme, että tämä vaatii tarkkuutta sekä asiansanoittajalta että käyttäjältä, suosittelemme sukupuolen koodaamista jo mainitulla tavalla 31D1-koodien kautta. Sekaannusta aiheuttaa erityisesti tupla-A muissa kuin yllämainituissa kategorioissa, siitä tarkemmin seuraavassa kappaleessa.

3.2.1. Tuplat

Tuplakirjaimilla voi tehdä koodaukseen hienosäätöä. Koska vaihtoehtoja on useita, muistuttaa Iconclass Libertas edition tuplakirjaimien käytön mahdollisuudesta silloin, kun kategoria sen tarjoaa. Seuraavassa muutamia esimerkkejä, joista varsinkin ensimmäiset AA, BB ja DD –kirjaimien vaihtoehdot ovat tärkeitä ja hyödyllisiä:

- Jo mainittu tupla A **käsien ja jalkojen yhteydessä** toimii kätevästi: yksi A – yksi raaja, tupla AA – kummatkin raajat. Mutta tupla A on monikäyttöinen, esimerkiksi: *31A54: peseytyminen ja kylpeminen* > tuplakirjain siirtää ammeen pihalle: *31AA54: peseytyminen ja kylpeminen **ulkona***.

- Historiallisten henkilöiden yhteydessä mainittu B-BB vaihtaa sukupuolen. Kappaleessa 2.1. mainitut 61B historialliset henkilöt voidaan kätevästi erotella sukupuolittain tuplakirjaimella, koska B toimii vain tässä kategoriassa. Useimmista nimistä toki erottaa kohteen sukupuolen, mutta naisten kohdalla tupla B varmentaa sen. Tällöin myös 31D-kategorian käyttö tulee tarpeettomaksi. (Ks. s. 11 Louis Sparren muotokuva)
- Pääluokassa 5: *abstraktit ideat ja käsitteet* tuplakirjain muuttaa käsitteen **vastakohtaiseksi**: 51D1: järjestys ~ 51DD1: epäjärjestys, 51D4: kauneus ~ 51DD4: rumuus jne. 5-kategorian tuplakirjainmahdollisuus on siis erittäin merkittävä. Tavallaan sama vastakohtaisuus jatkuu myös *42D7-notaatioissa*, jossa DD tekee aviomiehen rakastajattaresta vaimon rakastajan!

Myös *ideaalimaisema (25HH)* ja *fantasiakasvit (25GG1)* osuivat muutaman kerran kohdalle ja toimivat näppärästi, mutta esimerkiksi:

- *46C21 laiva* muuttuu monikolliseksi *46CC21 laivat* tai
 - *31EE22 loukkaantuminen tapaturmassa*
- jäivät kokonaan käyttämättä.

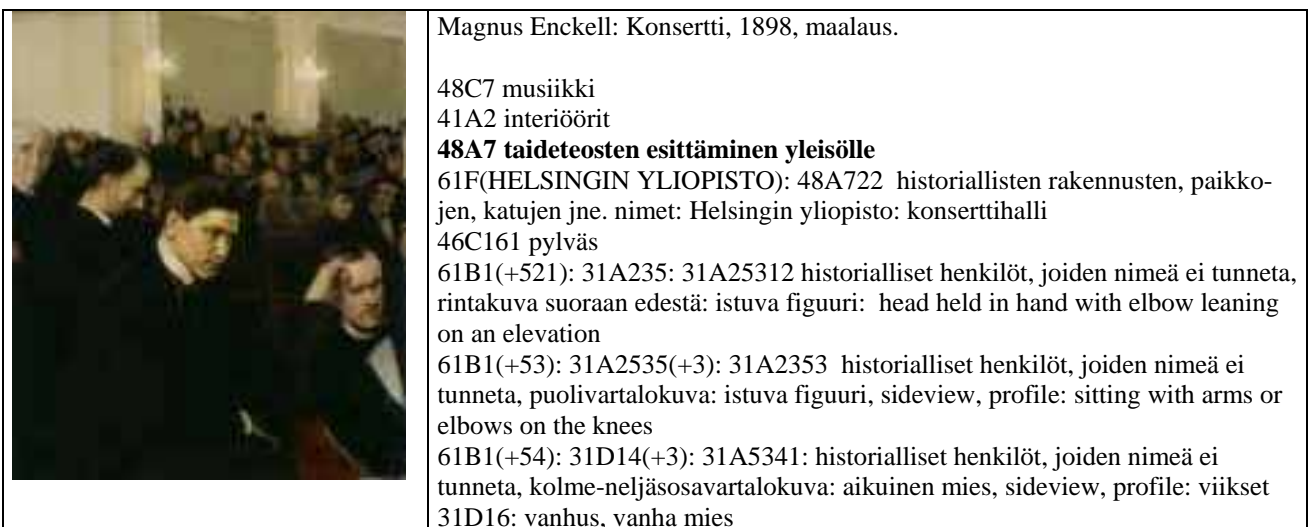
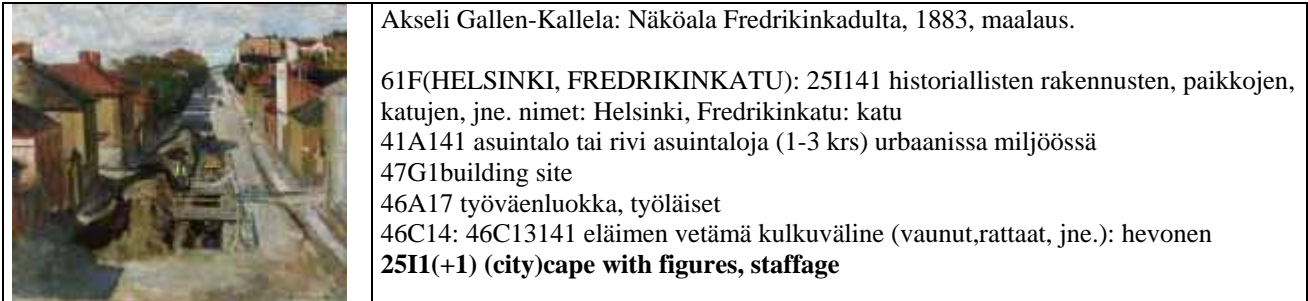
Tuplakirjain ja sen aiheuttama käsitteen muutos pitää muistaa kirjoittaa myös notaatioon, kuten esim. sivun 18 Ekmanin maalauksen ihanteellisen maiseman kohdalla:

25HH11 vuoret, kalliot, tunturit – HH – ideaalimaisema, ihanteellinen maisema
25HH214 järvi, lampi – HH – ideaalimaisema, ihanteellinen maisema

3.3. Kasvoton massa

Jo yleiskäsitteiden kohdalla esille tullut IC:n lähtökohta on koodittaa figuurit iän ja sukupuolen mukaan, siksi yksi keskeinen ongelma on koodata ihmisjoukkoja tai –massoja sekä ”epämääräisiä” ihmishahmoja. Tähän on löytynyt kaksi ratkaisua; toinen löytyy maiseman kautta (josta enemmän kohdassa 4.) *25HI(+1), eli landscape with figures, staffage* tai sama kaupungissa; *25II(+1) (city)scape with figures, staffage (figuureita/ihmisiä maisemassa/kaupunkimaisemassa, täytehenkilöt – käännettäväksi)*. Toinen vaihtoehto on jo aiemmin polkupyörä-esimerkin yhteydessä esille tullut yhteiskunta-kategoria: *46A7 väkijoukko, kansanjoukko, rahvas, roskaväki*. Jälkimmäinen notaatio kattaa erityyppisiä joukkoja, mutta kuvan ihmisten ei tarvitse edustaa niitä kaikkia. 25-kategoria on suositeltava koodatessa esimerkiksi kadulla käveleviä ihmisiä. Tilanteen mukaan IC tarjoaa myös muita mah-

dollisuuksia väkijoukon koodaamiseen, esimerkiksi *48A7 on taideteosten esittäminen yleisölle*, tämä koodi pitää jo sisällään ryhmän ihmisiä, joten erillinen väkijoukon koodi on tarpeeton.

4. Erilaisia ympäristöjä

4.1. Maisemat

Maiseman koodittamisessa tapahtui tätä raporttia kirjoittaessani viime hetken muutos, joten edessä on tähänastisen aineiston muutosoperaatio. Nyt varmennetun käytännön mukaan maiseman koodittamisessa ei ole suuria ongelmia – paremminkin haasteita - sillä pitää vain ratkaista onko kyse

- maisemasta (25H),
- rakennetusta maisemasta (25I) vai,
- historiallisesta maisemasta paikkakuntineen (61D-61F).

25H edustaa puhdasta luonnonmaisemaa, metsineen ja järvineen. 25I on kaupunkimaisema, jossa ihmisen tekemät rakennukset ovat osa maisemaa; kaupunkikuvat, kadut, torit, puistot kaupungissa jne.

	<p>Eero Järnefelt: Kelo rantavedessä, 1898, maalaus.</p> <p>25H2 vesinäkömät 25H13 rannikko, ranta 25H214 järvi 25H11245 boulder, stone (siirtolohkare, kivi) 25G(+21) stem , trunk</p>
	<p>Erik Granfelt, Katu, 1940-luku, maalaus.</p> <p>25I141 katu 44E2 katuväläyksiä 41A144 kerrostalo 41C161 henkilöauto 46C liikkuminen, liikenne</p>

Kulttuurimaisema 25H18 on maisemaa, jossa näkyy ihmisen kädenjälki: esimerkiksi niitty- ja peltomaisemat tai maalaismaisema taustalla hämmöttävine taloineen. Koska IC ei tunne termiä pelto, mutta alkuperäisessä sanastossa kulttuurimaisema-termi on ”cultivated land”, eli viljelty maa, olen käyttänyt tätä koodia ennen kaikkea peltojen ja viljelysmaiden kuvaamiseen (kaupunkiontologialle mielenkiintoinen saattaa olla koodi *25H181 waste land, no man´s land*). *25I3 maanrakennus osana maisemaa* on vaikeuskerrointa lisäävä koodi, sillä läheisyys *25H18:n* kanssa on ilmeinen. Raja näiden välillä on ”veteen vedetty viiva”, asiasanoittajan oman päätöksen takana. Ehkä kuitenkin niin, että *25I3* nostaa maanrakennukset päärooliin. Myös molempien käyttö on usein perusteltua.

	<p>Akseli Gallen-Kallela: Kylämaisema lampaineen, 1884, maalaus.</p> <p>25H18 kulttuurimaisema 47I213 lammas 25I241 kylätie 41A54 aita</p>
---	---

	<p>Akseli Gallen-Kallela: Karjapiha, 1886, maalaus.</p> <p>47I21: 41A171 karja: lato, talli, navetta jne. 25I3 maanilarakennus osana maisemaa 47I karjanhoito 47I2112 lehmä 46A14 talonpojat, maanviljelijät</p>
---	---

Maisemaan voi myös yhdistää luonnonkuvausta ja abstrakteja tunnelmakuvauksia:

	<p>Outi Heiskanen: Lautalla, 1976, grafiikka.</p> <p>31A236(+72) makaava figuuri, kaksi figuuria 46C23 boat propelled by man or animal 25H214 järvi, lampi 23R14 yö 24F taivas, taivaan kaari 26C9 absence of wind, calm 26A pilvet 22C9 pimeys 22D9 silence 54A4 calmness, equanimity, imperturbability 51LL1 rest, immobility, stasis</p>
---	--

4.2. Paikkakunnat

Aina kun kuvaan liitetään tunnistettava paikkakunta, maisema, rakennus (jne.), se sijoitetaan 61-kategoriaan NIMEN kanssa, siis samalla tavalla kuin jo aiemmin *mainittu 61B historialliset henkilöt*. Kategorian kirjain määräytyy kohteen mukaan ja täsmennys kirjoitetaan sulkeisiin suurin kirjaimin.

- *61D on maiden, alueiden, vuorien, jokien, jne. maantieteelliset nimet, esimerkiksi 61D(ITALIA), tai 61D(KYMIJOKI)*
- *61E on kaupungeja ja kyliä varten, usein käytetty, esimerkiksi 61E(HELSINKI), 61E(KUSTAVI)*
- *61F on historiallisten rakennusten, paikkojen, katujen, jne. nimiä varten, esimerkiksi: 61F(HELSINGIN YLIOPISTO), 61F(HELSINKI, MANNERHEIMINTIE).*
- *Koodit 61G – 61K olivat harvemmin käytössä, mutta G:n alta löytyvät kaikki ihmisen tekemät artefaktit, rakennelmat, laitteet, esineet jne. – Eiffel-tornista Aalto-maljakkoon. H on yhdistyksiä, organisaatioita, yrityksiä jne. varten ja I historiallisten tapahtumien, kohtauksien, tilanteiden ja tilaisuuksien koodi.*

Hakujen tekijää kohtaan mukavaa on, jos aina rakennuksen, paikan, kadun jne. yhteydessä mainitsee kaupungin, missä se sijaitsee.

	<p>Akseli Gallen-Kallela: Särkkä, 1882, maalaus.</p> <p>61D(HELSINKI, SÄRKKÄ): 25H14 maiden, alueiden, vuorien, jokien, jne. maantieteelliset nimet (paitsi kaupunkien ja kylien nimet): Helsinki, Särkkä: saari 25H13 ranta, rannikko 25H2322 meri 25I kaupunkimaisema sekä ihmisen tekemät rakennukset osana maisemaa</p>
	<p>Erik Granfelt: Pitkäsilta, 1949, maalaus.</p> <p>61F (HELSINKI, PITKÄSILTA): 25I1451 historiallisten rakennusten, paikkojen, katujen, jne. nimet: Helsinki, Pitkäsilta: silta (kaupungissa, joen, kanavan tms. yli) 25I145 kanava (kaupungissa) 46C24 purjealus, purjevene</p>
	<p>Eero Järnefelt: Rakennuksia rannalla (Muonio), 1929, maalaus.</p> <p>61E(MUONIO): 25H18 kylät ja kaupungit: Muonio: kulttuurimaisema 25H13 rannikko, ranta 25I3 maatarakennus osana maisemaa 41A17 maatila 46A14 talonpojat, maanviljelijät 23F44 autumn landscape</p>
	<p>Reino Harsti: Silakkamarkkinat, 1950, grafiikan vedos.</p> <p>61F(HELSINKI, TUOMIOKIRKKO): 11Q71 historiallisten rakennusten, paikkojen, katujen, jne. nimet (Helsinki, Tuomiokirkko): kirkkorakennus 25I kaupunkimaisema sekä ihmisen tekemät rakennukset osana maisemaa 46B11 kauppatori, torikauppa 47K: 43C1(+4163) ammattikalastus: verkko, kalastusverkko (rysä, katiska, jne.) 25F62(SILAKKA) ruotokalat: silakka</p>

Kategorian 44A: *valtion symbolit* kautta löytyy vielä yksi kaupungin koodi nimen kanssa, eli 44A5(+4)(HELSINKI) kaupunki (Helsinki), mutta tämä kategoria on **vain** valtiollisia symboleja varten, eli liitettäväksi yhteen esim. vaakunoiden, viirien ja lippujen kanssa.

4.3. Sulkeiset

Sulkeisiin merkittäviä nimiä ja selvennyksiä on useita muitakin, eli kaikki ne, joissa IC-ohjeissa lukee: (NIMEN kanssa). Näiden täsmennysten koodaamisessa olemme eläneet monta mielenkiintoista vaihetta ja ne tarjoavat edelleen haasteen huolellisimmallekin tekijälle.

Lopullinen tapa koodata sulkeisiin määrittynyt vasta IC:n ja Muus@n yhteistyön alettua, sillä paljon riippuu paitsi IC-järjestelmästä, joka tulee Muus@n osaksi, myös käytettävästä hakuohjelmasta. Tällä hetkellä sulkeisiin koodaamisessa erotellaan kolme eri tilannetta:

1. käännetyt nimet
2. kääntämättömät nimet
3. nimet, jota ei löydy lainkaan IC:n listalta.

Ensimmäinen vaihtoehto on sekamuoto, toinen vaihtoehto koodataan pääosin englantilaisittain, kolmas on edelleen arvoitus, mutta olemme päätyneet koodaamaan sen suomalaisittain. Käännettyissä nimissä rakennetaan sekamuoto, jossa notaation sulkeiden sisälle tulee nimi englanniksi ja määrite suomeksi. IC:n hakuohjelmassa käännetyt nimet ovat määriteltyjä eli kontrolloituja, jolloin NIMI (sulkeissa) on osa notaatiota ja hakuohjelma kykenee etsimään määritteen myös suomenkielisen notaatiotekstin avulla. Esimerkki: *25F23(BEAR) petoeläimet: karhu*. Tämä käännetty NIMI on termi ja notaatio kokonaisuus, jonka myös IC ymmärtää haussa, eli *25F23(karhu)* löytää *25F23 (BEAR):in* - kätevää! Notaatiossa olevaa nimeä ei voida kuitenkaan suomentaa, vaikka haettaessa ohjelma etsii myös käännetyt nimet kontrolloidusta sanastosta.

Kontrolloidulla sanastolla tarkoitetaan käännettyjen NIMIEN lisäksi kaikkia IC:ssa listattuja nimiä, myös englanninkielisiä. Mikäli NIMEÄ ei ole suomennettu, turvaudutaan olemassa olevaan englanninkieliseen listaan, jolloin notaatio on edelleen englanniksi, kuten myös määritteen seloste. Nimi voidaan kuitenkin kirjoittaa määritteeseen suomeksi, eli: *25F23(BADGER) beasts of prey, predatory animals: mäyrä, metsäsika*.

Listoilta kokonaan puuttuvia sanoja voidaan koodata kirjoittamalla sana suurin kirjaimin suomeksi sulkeisiin. Esimerkiksi kotoinen ahmamme puuttuu kokonaan IC:sta, eli se koodataan: *25F23(AHMA) petoeläimet: ahma*. Vaikka notaatio näyttää edellisten vaihtoehtojen kanssa identtiseltä, itse asiassa puhumme eri notaatiosta, hierarkkisesti ylemmästä, eli

ns. vapaasta kentästä. Tässä tapauksessa IC hakee notaatiosta numero-kirjain-yhdistelmän, mutta ei sulkeiden sisällä olevaa tekstiä, jolloin hakutulos on epätarkempi, mutta kantaa sulkeissa olevaa täsmennystä mukanaan. Korostan vielä, että varsinkin näiden listalta puuttuvien NIMIEN koodauskäytäntö ratkeaa vasta kun varsinainen IC-ohjelma otetaan käyttöön asiasanoituksessa.

Tämä on hieman kimurantti juttu, joka johtuu siitä, ettei kaikkea ole käännetty (rahakysymys) ja toisaalta IC:n käyttöönnoton välivaiheesta, eli Excel-tilukosta. Kun linkitys Muus@an on valmis, mokomista kirjoitusasuista ei enää tarvitse välittää, sillä ne tulevat automaattisesti. Niin kauan kun elämme tätä välivaihetta, kannattaa käytännössä harkita koodauksen tasoa. NIMI-notaatioiden yläpuolella on aina laajempi määrite, esimerkiksi karhun kohdalla petoeläimet, joihin ei liitetä sulkeisiin täsmennystä. Mikäli tämä on tarpeeksi tarkka taso, vältetään koko sulkeiset. Teokselle oleelliset nimet tietysti kannattaa koodata, esimerkiksi jänis Heli Rekulan teoksissa sivulla 8. Raportin lopussa olevassa liitteessä on listattu suomennetut määritteet, joista kannattaa tarkistaa koodattava nimi. Listassa on valmiina myös englanninkieliset nimet.

<p>2 luonto 25 maa, maailma taivaallisena ruumiina 25F eläimet 25F1 groups of animals 25F2 nisäkkäät 25F3 linnut 25F4 matelijat (liskot, käärmeet, ym.) 25F5 sammakkoeläimet 25F6 kalat 25F7 pieneliöt 25F8 sukupuuttoon kuolleet eläimet 25F9 hirviöt 25FF satueläimet > 25F2 nisäkkäät 25F21 groups of mammals 25F22 apinat 25F23 petoeläimet 25F24 sorkkaeläimet 25F25 kärsäeläimet 25F26 jyrsijät 25F27 vedessä elävät nisäkkäät 25F28 lentävät nisäkkäät 25F29 muut nisäkkäät > 25F23 petoeläimet 25F23(...) petoeläimet (NIMEN kanssa) 25F23(BEAR) petoeläimet: karhu ></p>	<p>25F23(BADGER) beasts of prey, predatory animals (with NAME) 25F23(BEAR) petoeläimet: karhu 25F23(CHEETAH) beasts of prey, predatory animals (with NAME) 25F23(ERMINE) beasts of prey, predatory animals (with NAME) 25F23(FERRET) beasts of prey, predatory animals (with NAME) 25F23(FOX) petoeläimet: kettu 25F23(HYENA) petoeläimet: hyeena 25F23(ICHNEUMON) beasts of prey, predatory animals (with NAME) 25F23(LEOPARD) petoeläimet: leopardi 25F23(LION) petoeläimet: leijona 25F23(LYNX) petoeläimet: ilves 25F23(MANGOUSTE) beasts of prey, predatory animals (with NAME) 25F23(MARTEN) beasts of prey, predatory animals (with NAME) 25F23(OTTER) beasts of prey, predatory animals (with NAME) 25F23(PANTHER) petoeläimet: pantteri 25F23(SABLE) beasts of prey, predatory animals (with NAME) 25F23(TIGER) petoeläimet: tiikeri 25F23(WEASEL) beasts of prey, predatory animals (with NAME) 25F23(WOLF) petoeläimet: susi</p>
--	---

Edellä kuvattua NIMI-kenttää voi käyttää esimerkiksi seuraavien kategorioiden yhteydessä:

- kaikki eläimet ja kasvit (tarkemmin ks. lista raportin lopussa)
- 48C: taiteen lajit key+ -koodi mahdollistaa eri tyyliuuntien täsmennykset
- erilaiset työkalut ja niiden osat, sodankäynnin tarvikkeet, jopa kidutusvälineet
- kansallisuudet
- kasvojen osat jne...
-

Esimerkiksi korppi, joka on linnun nimi, jota ei ole suomennettu, mutta joka löytyy IC:n listalta, sekä tarkennetut taidetyylit, joita ei ole listattu, eli käytössä on vain ”vapaa kenttä”-mahdollisuus:

	<p>Juhani Harri: Korppi laulaa, 1973, esineteos.</p> <p>25F32(RAVEN) song-birds: korppi 48C7311 viulu 48C738 accessories~music 48C(+748)(SURREALISMI) myöhemmät taidetyylit nimen kanssa: surrealismi 48C(+748)(DADA) myöhemmät taidetyylit nimen kanssa: dada</p>
--	---

Nilviäinen, joka on suomennettu, eli kontrolloitu sanasto:

	<p>Saara Ekström: Exposed, 2002, valokuva.</p> <p>25F72(OYSTER) nilviäiset: osteri 56B1 pleasure, enjoyment, joy 56B3 satisfaction, contentment 56F1 halu 54AA7 weakness, powerlessness, helplessness 33C811 sensuaalisuus 41C6 ruoka-aineet, ruoka-asetelma</p>
---	---

Jyrsijä, jonka nimi on käännetty, eli edelleen kontrolloitu sanasto sekä kidutusväline, joka kyllä on englanniksi listalla, mutta ei suomennettu.

	<p>Elina Merenmies: Ilon ja juhlan päivä, 2001, piirustus.</p> <p>25F26(MOUSE) jyrsijät: hiiri 31A22210 sydänsymboliikka 31A222101 profaani sydänsymboliikka~rakkaus 31B6214 weeping 31B62141 tears 31A4154 wheelchair 44G(+571) torture 44G321(SCOURGE) instruments of torture, execution or punishment: ruoska 44G312 vanki; kahleissa</p>
---	--

Muutama kansalaisuus löytyy IC:n listalta, eli englantilaiset, saksalaiset ja espanjalaiset, jotka siis koodataan tapaus 2. mukaan. Muut kansalaisuudet vapaa kenttä –ajattelun mukaisesti (tapaus 3.)

	<p>Akseli Gallen-Kallela: Espanjalainen tanssijatar (v. ?), piirustus</p> <p>31D15: 32B311(SPANIARDS)(+3) aikuinen nainen: Europeans: espanjalaiset, costume</p> <p>31A231: 43C91 seisova figuuri: one person dancing alone</p> <p>31A2518: 31A2511 hand on the hip: arm raised upward</p>
---	---

4.3.1. Värit ja materiaalit

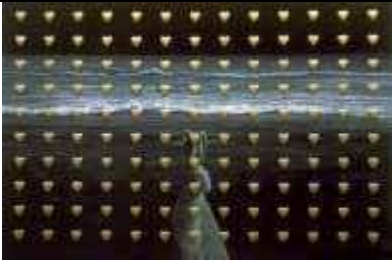
Samalla kontrolloidun sanaston/vapaakentän periaatteella toimivat myös materiaalit ja värit, jotka kuitenkin kannattaa mainita vain, jos ne ovat teoksen kannalta keskeisiä (*esimerkiksi usein abstrakteissa teoksissa. Ks. 6.3.*). Kaiken sanallinen ja koodillinen ”uudelleen värittäminen” pidentää asiasanoitusta turhaan. Keskeistä voi olla esimerkiksi hallitseva väri tai poikkeuksellinen väri.

	<p>Jan-Erik Andersson: Kolmio, neliö ja ympyrä kohtaavat grillikioskilaivan, 1988, installaatio, veistos, tilateos.</p> <p>31A231: 22C4(BLUE): 45B411 seisova figuuri: värit, pigmentit ja maalit: sininen: salute</p> <p>45C2 sotilaan vaatetus ja muut varusteet</p> <p>45D22 merivoimat, laivasto</p> <p>41A362 roof-covering</p> <p>46B412 myyminen</p> <p>46BB2 kaupan alalla toimiva naishenkilö</p> <p>31A22210 sydänsymboliikka</p> <p>41C6 ruoka-aineet, ruoka-asetelma</p> <p>49D36 ympyrä (~tasogeometria, geometria)</p> <p>49D33 kolmio (~tasogeometria, geometria)</p> <p>49D342(SQUARE)säännöllinen nelikulmio: neliö</p>
	<p>Risto Suomi: Punainen sydän, 1990, maalaus.</p> <p>22C4(RED) värit, pigmentit ja maalit (punainen)</p> <p>25F26(HARE) jyräjät (jänis)</p> <p>31A22210 sydänsymboliikka</p> <p>31AA253 postures and gestures of arms and hands in relation to the head</p> <p>56BB1 tuska, suru, surumielisuus</p> <p>56BB13 heartache, heart-break</p>

4.4. Vuoden – ja vuorokauden ajat

Luontoon ja maisemaan liittyvät usein myös vuoden – ja vuorokauden ajat, joita olemme koodittaneet silloin, kun ne ovat teoksessa merkityksellisiä. Koodin 23 alta löytyy valtava variaatio erilaisia vaihtoehtoja, joista useat liittyvät uskonnollisiin teemoihin ja allegorioihin, mutta yhtäläillä myös maallisiin esityksiin.

Vuorokauden aikojen kooditus on selkeä ja suomennettu: *23R11: aamu*, *23R12: iltapäivä*, *23R13: ilta ja 23R14: yö*, kuitenkin vanhan aikakäsityksen mukaisesti *23R113: keskipäivä* liitetään aamuun, eli on hierarkisesti alisteinen aamulle. Kunkin vuorokauden ajan alta löytyy myös siihen liittyvä maisema, eli esimerkiksi *23R111: aamu ~maisema* (toisinaan nimeltään 'Aurora'). Käytännössä useimmiten käytin aamun, illan ja yön koodeja.

	Risto Suomi: Sydänyö, 1990, akryylimaalaus kankaalle, kipsisydämiä. 23R14 yö 25H2 vesinäkymät 25H2311 wave 31A22210 sydänsymboliikka 41A4 dekoraatiot 25F26(HARE) jrsijät: jänis
--	---

Vuodenajoissa sanakoodi kantaa ärsyttävästi mukanaan taidehistorian menneisyyttä: *23D41: talvi; 'Inverno' (Ripa)*, *23D42: kevät; 'Primavera' (Ripa)*, *23D43: kesä; 'Estate' (Ripa)*, *23D44: syksy; 'Autunno' (Ripa)*. Kuitenkin koska päätimme kirjoittaa koko suomennetun määritelmän numerokoodin perään, olen noudattanut sitä myös tässä. Vuodenajojen koodeja on runsaasti. Paitsi erilaisina allegorioina, myös maisemina, asetelmina, ihmisen toimintana eri vuodenaikoina ja raamatullisina kohtauksina. Lisäksi vuosi on jaettu eri tavoin; kuukausiin, viikkoihin, päiviin, historiallisiin ajanjaksoihin, kolme- tai neljännesvuosittain jne. Osittain tämä koodikategoria oli erittäin vaikeaselkoinen, mutta yleisimmin käytetyt koodit toimivat hyvin. Jo suomennettujen 23D-kategorian koodien lisäksi käytin *23F: vuodenajat kuvattuna maisemina*, *23F4: four season of the year ~landscapes – koodeja*.

	Victor Westerholm: Talviaurinkoa, 1909. 25H15: 23D41 metsä: talvi; 'Inverno' (Ripa) 25H214: 26D4 järvi: jää 26D1 lumi 25I3 maatarakennukset osana maisemaa 24A aurinko 22C1 luonnonvalo 25H13 rannikko, ranta
---	---

Voisi koodittaa myös: *23F41 winter landscape; landscape symbolizing winter (the four seasons of the year)*.

5. Ihmisen toiminta

5.1. Rakennukset

Läheisesti varsinkin 25I-kategoriaan liittyy *41A asuminen*, joka jakautuu karkeasti asumi-
seen kaupungissa (*41A14*) ja asumiseen maaseudulla (*41A16*). Samaa asumisen koodia
41 A olemme käyttäneet myös kodin määreenä (ks. 1.3.1. s. 7)

5.1.1. Sisällä – ulkona

Rakennuksia voidaan tarkastella joko sisältä tai ulkoa; *41A2: interiöörit* on usein eteen tu-
leva ja hyvä koodi, samoin *41A3: rakennusten eri osat*. Kummankin asiasanoituksen tark-
kuutta kannattaa miettiä, usein parasta on poimia vain oleellinen ja sivuuttaa esimerkiksi
tyypilliset sisustuksen elementit (tuolit, pöydät jne.), jollei niillä ole erikoismerkitystä.

	<p>Johan Knutson: Korttia pelaava seurue, 1840, maalaus.</p> <p>41A2 interiöörit 43C51 korttipeli 46A1 social stratification, social groups 41C3(+53) round table 31D15(+72): 31A235 aikuinen nainen, kaksi figuuria: istuva figuuri 31D14(+72): 31A235 aikuinen mies, kaksi figuuria: istuva figuuri 31D14: 31A231: 31AA2518 aikuinen mies: seisova figuu- ri: hand on the hip - AA - molemmat kädet tai käsivarret 45C2 sotilaan vaatetus</p>
--	--

Rakennukset yleensä on kätevintä koodata *41A1 rakennukset, asuminen*, mutta haluttaessa
voi käyttää myös tarkemman rakennustyyppin notaatiota:

<i>41A144</i>	<i>kerrostalo</i>
<i>41A17</i>	<i>maatila (lähenee 25I3: maatilarakennus osana maisemaa)</i>
<i>41A163</i>	<i>omakotitalo, mökki (erityisesti maaseudun rakennukset)</i>
<i>41A141</i>	<i>asuintalo tai rivi asuintaloja (1-3 kerrosta) urbaanissa miljöössä (kau- pungissa, esikaupungissa tai lähiössä) tai</i>
<i>41A143</i>	<i>erillinen talo kaupungissa</i>

Von Wrightin *Liljestrandin taloa* pohdiskelin hetken sen maalaismaisen vaikutelman vuoksi, ja koska talo on Helsingissä, päädyin koodittamaan *41A143 erillinen talo kaupungissa (41A141 vaatisi urbaanin miljöö, joka ei aivan toteudu), mutta lisäsin puun rakennusmateriaaliksi.*

	<p>Magnus von Wright: Liljestrandin talo talvella,1860, maalaus.</p> <p>61F(HELSINKI, LILJESTRANDIN TALO): 41A143: 47G543 historiallisten rakennusten, paikkojen, katujen, jne. nimet: Helsinki, Liljestrandin talo: erillinen talo kaupungissa: puu, lauta~ rakennusmateriaalina</p> <p>61F(HELSINKI, KASARMINKATU): 25I141 historiallisten rakennusten, paikkojen, katujen, jne. nimet: Helsinki, Kasarminkatu: katu 41A171 lato, talli, navetta jne. 46C13141 hevonen 46C148 eläimen vetämä reki 47I1451 heinärottaat, heinäkuorma 23D41 talvi; 'Inverno' (Ripa) 26D1lumi 25G3(FIR) puut: kuusi 31D14: 31A231 aikuinen mies: seisova figuuri</p>
---	--

41A3 Rakennusten eri osat on suomennettu ja selkeät käyttää. Erityisen mielenkiintoisia koodeja ovat avoimet/suljetut ovet/ikkunat (41A3311 avoin ikkuna, 41A3321 suljettu ikkuna, 41A3211 avoin ovi, 41A3221 suljettu ovi).

	<p>Outi Heiskanen: Pilvilinna ja piilopirtti, 1990, installaatio, tilateos.</p> <p>41A1 rakennukset; asunnot 47G534 glass~building materials 47I531 hot-house, glass-house 41A31 rakennuksen julkisivu, fasadi 41A3211 avoin ovi 41A33 ikkuna 5I1 space 41A721 tuoli 41A711 pöytä</p>
---	---

Erikseen mainitsen myös usein käyttämäni koodiyhdistelmän: *25I12: 41A36 kaupunkinäkö, -panoraama, -siluetti: katto*, jotka yhdessä muodostavat ns. kattomaiseman. IC-nettiversioon on tulossa boolean haku, jolloin tällä notaatioyhdistelmällä hakuun vastaa sekä katto että maisema!

	<p>Ragnar Ekelund: Kaupunkikuva, 1929, maalaus.</p> <p>25I12: 41A36 kaupunkinäkö, -panoraama, -siluetti: katto 41A542: 22C4(BLACK) gate, entrance: värit, maalit, pigmentit: musta 41A541 balustrade 11Q71: 41A361 kirkkorakennus: tower (of house or building)</p>
---	--

5.2. Jokapäiväisen elämän aineelliset aspektit

Elämiseen liittyvät lämmitys, ruoka ja ruokailu sekä pukeutuminen (41A-41D) täydentävät rakennusten lisäksi luokkaa *41 ”jokapäiväisen elämän aineelliset aspektit”*. Kategoria on selkeä ja looginen, täältä löytyvät ruoka-aineet, juomat, vaatetus, lamput jne. Yksi hankaluus minulle oli löytää *hatun* notaatio, ja lopulta päädyin seuraavaan ratkaisuun: **41D221(HATTU) head-gear: hattu**

(reitti: *41 jokapäiväisen elämän aineelliset aspektit* > *41 D muoti, vaatetus* > *41D2 vaatetus, puvut* > *41D22 head-gear and clothing for the upper part of the body* > *41D221 head-gear (with NAME)*).

5.2.1. Sauna-ongelma

Suomalaisille tärkeä ja taiteessamme usein esiintyvä sauna on Iconclass-maailmassa tuntematon käsite. Saunan ja saunomisen koodittaminen sai mielikuvituksellisia vaihtoehtoja, mutta lopulta päädyimme yksinkertaiseen ratkaisuun korvata puuttuva sauna notaatiolla *31A54 peseytyminen, kylpeminen*. Sauna-kuvaan voi tuki liittää myös monia kodin määreitä: lämmitys, valaistus, tuli, perhe-elämä jne.

Akseli Gallen-Kallela: Saunassa, 1889, maalaus.

31A54 peseytyminen ja kylpeminen

42B7 perhe-elämää

41B lämmitys ja valaistus, tuli

21D vesi

47G543 puu, lauta ~rakennusmateriaalina

31D11222: 31A231 girl (child between toddler and youth): seisova figuuri

31A225 selkä

31D17 vanha nainen

31D14 aikuinen mies

Joskus kuvattuun saunaan ei kuitenkaan liity mitenkään kylpeminen, kuten seuraavassa kuvassa. Tämän pienen tytön kuvauksessa saunalla ei kenties ole suurta merkitystä, mutta selkeästi se jää asiasanoituksesta puuttumaan.

	<p>Albert Gephard: Orpo, 1895, maalaus. 42B6 orpo, orvot lapset 31D11222 girl (child between toddler and youth) 31A236: 31A25221 makaava figuuri: hands folded with fingers knit 41A7751 container made of plant material other than wood: basket 41A7632 pillow 41A7634 blanket 59AA1 loneliness 41A2 interiöörit 11Q21 rukoileva henkilö</p>
---	--

5.2.2. Asetelmat

Kotoisiin tunnelmiin liitetään myös *41E: asetelma, 'still life' (yleensä)* – kätevä notaatio, jossa lisäksi on useita vaihtoehtoja tarkentaa asetelmaa. Mikäli asetelma koostuu keittiön kautta tulleista kasveista – siis ruokatarpeista, käytetään nimen omaan 41 –kategorian alla olevia notaatioita: *41C38 pöytäasetelma* ja *41C6 ruoka-aineet, ruoka-asetelma*. Jos halutaan eritellä asetelmassa esiintyvät hedelmiä tai vihanneksia, voi kategoriaa *41C65* tarkentaa: *41652 vihannekset (NIMEN kanssa)* ja *41C653 hedelmät (NIMEN kanssa)*. Aiemmin mainitsemani *25G-luokan* hedelmät ja vihannekset ovat osana luontoa, metsässä, maisemassa jne. Mutta joissakin tapauksissa, jos ehdottomasti halutaan korostaa tiettyä vihannesta tai hedelmää, voidaan asiansanoitusta täydentää vielä *25G-luokan* asianomaisilla NIMI-kategorioilla: esim. *25G21(APPLE) hedelmät: omena*. Koodauskäytännöt eroavat näiden kahden kategorian välillä: *41C65 vihannekset ja hedelmät; vihannes- ja hedelmäasetelma* notaation alaiset hedelmien ja vihannesten nimet koodataan vapaa-kenttään ja *25G-luokka* kontrolloidun sanaston kautta (ks. s. 28-29).

Lisäksi löytyvät vuodenaikoja ja kuukausia edustavat asetelmat (*23D-M*) ja omana notaationaan *11R6 Vanitas-asetelma*. Kukka-asetelmalle IC tuntee oman notaation: *41A671 stil life of plants, flowers and fruit* sekä *41A6711 flowers in a vase*. Varsinkin jälkimmäinen notaatio oli minulla usein käytössä, se on myös suomennettavien listalla. Kukkien nimet löytyvät *25G41* – kategoriasta, useat suomennettuina (*kontrolloitu notaatio ks. kohta 4.3. s. 27 sekä kohta 9 s. 41*). Ester Heleniuksen kukka-asetelmasta en osannut kukkia eritellä:

	<p>Ester Helenius, Kukkia, 1920-luku, maalaus. 41E asetelma, 'still life' (yleensä) 25G411 katkaistut kukat, kukkakimppu 41A6711 flowers in a vase 41A773 keramiikka- ja posliiniastiat; ruukku, kannu, tuoppi, vaasi jne.</p>
---	---

6. Mitä kuva ei kerro

6.1. Kirjalliset teokset

Teoksiin liittyy paljon erilaista tietoa, joka ei näy itse kuvasta, jollei asiaa tunne tarkemmin. Suuri tällainen lähdeaineisto on kirjallisuudesta ammennetut aiheet. Kahdeksannessa pääluokassa, *kirjallisuudessa* IC erottaa tarut ja kirjalliset teokset, sadut, faabelit ja sananlaskut sekä kirjallisuudessa esiintyvät henkilöt. Tämä kategoria saattaa tuntua hieman kielimuraiselta, mutta pilottiaineistoa asiasanoittaessani käytännössä pyöritin samoja teoksia ja henkilöitä, jotka jäivät nopeasti mieleen.

Kategoria *81 kirjalliset kertomukset ja tarinat (literary cycles)* ovat teoksia, joilla ei ole varsinaista kirjoittajaa. Käännettyinä ovat tavallisimmat: Kalevala, Nibelungenlied ja Kuningas Arthurin legenda, eli nämä ovat kontrolloituja notaatiota höystettynä pienellä kirjallisuuslisällä 'heittomerkillä.

81(KALEVALA) 'Kalevala'

81(ARTHURIAN LEGEND) 'Kuningas Arthurin legenda'

81(NIBELUNGENLIED) 'Nibelungenlied'

Kirjalliset teokset, joilla on tunnettu kirjoittaja koodataan kategoriaan 83 sijoittamalla sulkeisiin ensin kirjailija suurin kirjaimin ja teoksen nimi pienin. Useita kirjallisia teoksia on suomennettu, eli niiden notaatiot ovat kontrolloituja, tällaisia ovat mm. Arioston Orlando Furioso, Bocaccion Decamerone, Defoen Robinson Crusoe, Goethen teoksia, samoin Shakespearen jne. Nämä teokset siis koodataan:

83(GOETHE, Faust) kirjalliset teokset: Goethe, Faust

83(SHAKESPEARE, Midsummernight's Dream) kirjalliset teokset: Shakespeare, Kesäyön unelma.

Mikäli teosta ei ole käännetty, otetaan käyttöön vapaakenttä, eli sekä kirjoittaja, että teoksen nimi suomeksi sulkeisiin:

83(KIVI, Seitsemän veljestä) kirjalliset teokset: Kivi, Seitsemän veljestä.

Kirjallisuuden henkilöt kuuluvat 82-kategoriaan eroteltuna A tai AA sukupuolen mukaan. Myös nimiä on suomennettu runsaasti, koodattava klassikoiden sankari on todennäköisesti käännetty, joten niiden kohdalla käytetään kontrolloitua notaatiota.

82A(LEMMINKÄINEN) *Lemminkäinen*

sekä esimerkiksi:

82A(ARTHUR) *Kuningas Arthur*

82AA(OPHELIA) *Ofelia*

Muissa tapauksissa kirjoitetaan henkilön nimi sulkeisiin ja selitys perään. Ja hassua kyllä, vaikka Lemminkäinen on päässyt listoille Kalevalan sankariksi, itse vaka vanha Väinämöinen sieltä puuttuu, eli huomio siis:

82A(VÄINÄMÖINEN) *miespuoliset kirjalliset henkilöhahmot: Väinämöinen*

Tässä kategoriassa tarvitaan naispuoleisille sankarittarille tupla AA:

82AA(AINO) *naispuoliset kirjalliset henkilöhahmot: Aino*

Iconclass antaa periaatteessa myös mahdollisuuden yhdistää teos ja sankari samaan notaatioon, mutta tätä emme ole vielä selvittäneet.

Esimerkkikuvapari *Lemminkäisen äidit* on oivallinen osoitus IC:n joustavuudesta – sekä erilaisten kuvien koodaamisessa että erilaisina koodaustyyleinä.

Akseli Gallen-Kallela: Lemminkäisen äiti, 1905, grafiikka.

81(KALEVALA): 82A(LEMMINKÄINEN): 42G2112: 'Kalevala': Lemminkäinen: äiti: kuolleen sureminen
42B121 mother with son
31E1 kuoleminen
31E3 ruumis
31D15: 31A2351: 31B6211 aikuinen nainen: sitting on the ground: looking upwards
56BB1 tuska, suru
25G41: 31F1 kukka: kuoleman symboli
25F36(SWAN): 31F1 vesilinnut: joutsen: kuoleman symboli
31F11 pääkallo kuoleman symbolina
25H213 joki
25H1124 boulder, stone
22C32 taivaasta lähtevä valonsäde
57B21 Pietä; 'Pietà' (Ripa)
5(+3) symbolical representation of concept

	<p>Tapio Junno: Lemminkäisen äiti 2, 1980, veistos.</p> <p>81(KALEVALA) 'Kalevala' 82A(LEMMINKÄINEN) 'Lemminkäinen' 82AA(LEMMINKÄISEN ÄITI) naispuoliset kirjalliset henkilöahmot: Lemminkäisen äiti 31A2322(+72) kaksi figuuria, leaning backward 31E ihmisen kuolema 42B12 mother-love 42G2112 äiti 42G2121 poika 31B62351 crying, shouting 56BB1 tuska, suru, surumielisyyys 55AA1 loss</p>
---	---

Sananlaskuihin, faabeleihin ja satuihin en tutustunut pilottiprojektin aikana, mutta periaate niissä toimii kuten muussakin kirjallisuudessa, eli suomennetut kontrolloidulla notaatiolla ja muut vapaakenttään. Hakijalle selvennykseksi Muus@an on suunnitteilla ”klikkaus-nappi”, jota painamalla saa tiedon lähteenä käytetystä kirjallisuudesta.

6.2. Ulkopuolinen tieto

Asiasanoituksessa saattaa olla teosta tuntemattomalle koodattuna ”outoja” asioita, joita ei osaa liittää kuvaan. Hyvä esimerkki tällaisesta kuvan ulkopuolisesta tiedosta on Kiasman Yöjuna-näyttelyn *Tappion tunne 7* -teoksen asiasanoitus:

	<p>Magnus Scharmanoff: Tappion tunne 7, 1997, valokuva.</p> <p>31A2211 kasvot 31B6212 looking downwards 31D15: 31A2225 aikuinen nainen: selkä 41B152 tuhka 41B4 tulipalo 33C sukupuolten väliset suhteet 31A4632 infections and wounds 55AA1 loss 54FF1 failure 58AA1 destruction</p>
---	---

Samaisen teoksen kautta nousee esille myös IC:n hauskuus; koodilla *31A2225 selkä* löytyisi myös seuraava teos (kuten myös Gallen-Kallelan *Saunassa*, s. 34):

	<p>Marjaana Kella: Silmälasipäinen mies, 1997, valokuva.</p> <p>31A2225 selkä 31D14: 31A235(+2) aikuinen mies: istuva figuuri, back view 61B1 historialliset henkilöt, joiden nimeä ei tunneta 51A4 presence 51AA5 nothingness, absence 31A31 näköaisti, näkeminen, katsominen 31A311 silmälasit</p>
---	---

Oheistiedon ja tulkinnan osuus on selkeästi nykytaiteen asiasanoituksen rikkaus ja välttämättömyyskin. Piian sanoittamat Yöjunan teokset ammensivat lisätiedon näyttelyluettelosta. Kuvan ulkopuolisen tiedon määrä ja syvyys on aina asiasanoittajan omassa harkinnassa – sekä tietysti ammattitaidon varassa. Varovaisia olimme huhupuheiden ja ”tuntumisten” kanssa, eli vain varmasti tukeva fakta koodattiin ja silloinkin, jos se oli teokselle oleellinen tieto. Tosin IC:ssa on hauska 0-kategoria, joka antaa mahdollisuuden leikkittelyyn abstraktien teosten tulkinnassa.

6.3. Abstraktin teoksen tulkinta

Ei-esittävien teosten kohdalla asiasanoittaja voi nollan jälkeen vihjata siitä, mitä teoksessa mahdollisesti näkyy. Eli jos asiasanoittaja on havainnoivinaan abstraktissa teoksessa jotain hahmoa, hän voi koodittaa näkemänsä vaikkei se olisikaan ”totta” tai faktaa. Tämä varsinkin nykytaiteessa houkuttelevan 0-kategorian käyttö pitäisi silti olla harkittua ja perustua johonkin tutkimukseen tai kirjalliseen lähteeseen. Joskus kuitenkin asiasanoittaja saattaa olla näkevinään jotain niin itsestään selvää, että koodaa oman tulkintansa. Minä tein näin Ahlgrénin Liikettä avaruudessa –teoksen kohdalla ajatellessani, että näin selkeän jalanjäljen löytyminen ei-esittävästä teoksesta voisi olla rikkaus. Jalanjälki saattaa kuitenkin poistua teoksen asiasanoituksesta ennen Muus@an siirtoa....

	<p>Lauri Ahlgrén: Liikettä avaruudessa, 1985, maalaus.</p> <p>0: 31A22552 abstrakti teos: footprint 51I space 51L1 motion 49D3212 kulma 49D34 nelikulmio (~ tasogeometria, geometria) 49D36 ympyrä (~ tasogeometria, geometria)</p>
---	--

Abstraktin taiteen koodittamiseen liittyvät usein läheisesti erilaisten formaalisten perusteiden notaatiot; värit, muodot jne. IC:n hakuohjelman 0-kategoria tarjoaa kiinnostavan listan *Systematic References*, ”uusia polkuja”, jotka kannattaa huomioida (myös alemmat tasot):

- [22C](#) valo
- [22C4](#) värit, pigmentit ja maalit
- [22D](#) ääni
- [25F](#) eläimet
- [25H](#) maisema
- [31](#) ihminen biologisena olentona
- [41E](#) asetelma, 'still life' (yleensä)
- [48A8](#) ornamentit ~ taide
- [49D3](#) planimetria, tasogeometria, geometria (kuvapinnan sommittelu)
- [49D4](#) stereometria, avaruusgeometria, kolmiulotteinen geometria
- [49D7](#) matemaattinen perspektiivi
- [51A3](#) Abstractness, Insubstantiality
- [51I](#) Space

Ei varsinaisesti abstraktiin taiteeseen liittyvä, mutta tulkinnan kautta joskus esille tuleva notaatio 5(+3) *symbolical representation of concept* on myös hyödyllinen erilaisia symbolisia viestejä sisältävän teoksen koodaamisessa. Toinen IC:n tarjoama notaatio 480 *symbolic representations, allegories and emblems ~ art; 'Arte' (Ripa)* on voimakkaammin allegorinen, 5-kategoria tuo käsitteellisemmän viestin.

7. Hieman tilastoa

ICONCLASS-pilottiprojektin yhteydessä on osa Ateneumin ja Kiasman teoksista asiasanoitettu IC-järjestelmän avulla. Seuraavissa luvuissa on Kiasman teosten osalta mukana ainoastaan ne teokset, jotka olivat esillä Yöjuna-näyttelyssä.

Ateneumin teoksista asiasanoitettiin n. 240 työtä, ja asiasanoja (notaatioita) kertyi yhteensä suunnilleen 1160. Teosten esittämiä aiheita luokiteltiin siis keskimäärin lähes viidellä (n. 4,8)

asiasanalla per työ. Näistä suunnilleen 860 oli suomennettuja asiasanoja ja 300 englanninkielisiä eli suomentamattomia. Toisin sanoen kutakuinkin 75 %:ssa notaatioista saatettiin hyödyntää suomeksi käännettyä IC-versiota.

Kiasman teoksista (Yöjuna-näyttely) asiasanoitettiin n. 200 työtä, ja notaatioita kertyi yhteensä suunnilleen 1300. Teosten esittämiä aiheita luokiteltiin siis keskimäärin kuudella tai seitsemällä (6,5) asiasanalla per työ. Näistä suunnilleen 600 oli suomennettuja asiasanoja ja 700 englanninkielisiä eli suomentamattomia. Toisin sanoen alle puolessa notaatioista saatettiin hyödyntää suomeksi käännettyä IC-versiota.

Tässä tarkastelluista 440 teoksesta suunnilleen 90 oli sellaisia, joissa on käytetty yhdistelmää *notaatio (NIMEN kanssa)*, (esim. 22C4 (BLACK) värit, pigmentit ja maalit: musta). Näistä noin 50 tapauksessa on löytynyt suomennettu nimi kontrolloidusta sanastosta. Suunnilleen 40 notaation kohdalla nimi-osa oli vain englanniksi tai sitä ei ollut lainkaan kontrolloidussa nimisanastossa. Tulosta voi pitää yllättävän hyvänä, sillä NIMI-tiedostoissa on melko runsaasti suomentamattomia termejä (luvuissa ei luonnollisesti ole mukana historiallisten henkilöiden notaatioita, sillä henkilöiden nimiä ei tietenkään käännetä).

Johtopäätöksiä: näyttää siltä, että nykytaiteen luokittelussa tarvitaan hieman enemmän aihetta kuvaavia asiasanoja kuin 1800-luvun ja 1900-luvun alkupuolen taiteen kohdalla. ICONCLASS-suomennos tuntuu riittävän kohtalaisen hyvin Ateneumin kokoelmien asiasanoitukseen, mutta *Kiasman* nykytaiteen kokoelmien osalta vain välttävästi, sillä yli puolet asiasanoista oli suomentamattomia. Tämä johtuu osittain siitä, että nykytaiteen kohdalla korostuu usein teosten käsitteellisyys, ja abstrakteja käsitteitä ja ideoita sisältävän pääluokan 5 notaatioita on suomennettu suhteellisen niukasti. Joka tapauksessa asiasanoitusprojekti osoittaa, että ICONCLASS-järjestelmästä löytyy soveliaita asiasanoja myös nykytaiteen aiheenmukaiseen luokitteluun, vaikka suomennosta pitäisi tältä osin kylläkin laajentaa.

(Tilasto Erkki Anttosen käsialaa.)

8. Tervetuloa Iconclass

Iconclassin ensiaskeleita on hidastanut välivaiheessa eläminen; lähtöasetelma ja tulevaisuuden käytäntö ovat jääneet hieman epätarkoiksi, mutta itse asiasanoitustyö on tullut tutuksi. Karsaasti katsomani Excel-taulukkokin osoittautui onnenpotkuksi, sillä sen avulla sai monta kömmähdystä sekä muutosta anteeksi ja helposti korjatuksi. Taulukon rivien lisääntyminen ensin satoihin ja sitten tuhansiin näytti myös konkreettisesti, miten nopeasti asiasanoituksen tempo kiihtyy alun empimisen jälkeen. Yleisimmät notaatiot jäävät äkkiä mieleen ja itse koodaus-järjestelmä tulee tutuksi. Käytännössä asiasanoitusta helpottava ja nopeuttava tapa on keskittyä yhteen taiteilijaan kerrallaan, tai ”iconclassata” yhtä aihepiiriä – esimerkiksi Kaupunki-aineistoa.

Parasta IC:ssa on ollut teoksiin tutustuminen ja niihin liitettävien asiasanojen hakeminen; työssä paitsi oppii, on myös monta hauskaa hetkeä – varsinkin kun oivaltaa jotain uutta. Itse jouduin luopumaan nopeasti alun perfektionismista, sillä kaiken koodaaminen oli paitsi työlästä usein myös mahdotonta. Vapaa ja ennakkoluuloton mieli pystyy liittämään kuvaan monia eri maailmoja. Liiallisesta hierarkia-uskollisuudesta kannattaa ravistautua irti ja etsiä sen sijaan uusia näkökulmia, jotka rikastuttavat tarjontaa ja palvelevat hakijaa. Hakujen tekijä kannattaakin pitää mielessä teosta asiasanoitettaessa: mitä hän haluaisi löytää?

Kunhan pääsemme tositoimiin Muus@n kautta, moni asia selkiytyy ja helpottuu, mutta jo nyt omasta puolestani toivotan Iconclassin tervetulleeksi – ihan oikeasti!

9. LIITTEET

9.1. Käännettävät määreet

Muun muassa seuraavan listan kaltaisia määreitä ehdotamme käännettäviksi:

23F44	autumn landscape	(syksymaisema) – ja muut vuodenaikojen maisemat
25H1(+1)	landscape with figures, staffage	(ihmisiä maisemassa, täytehenkilö)
25H1124	boulder, stone	(lohkare, kivi)
25H21431	puddle	(lätäkkö)
25H2311	wave	(aalto)
25G22	parts of plants: root	(juuri) – sekä kaikki muutkin kasvinosat
31A2511	arm raised upwards	(käsi kohotettuna ylös) sekä useita muita asentoja
31A5111	looking in the mirror	(katsoa peiliin) – myös kaikki katseen suunnat
31B1	unconsciousness	(tiedottomuus, tajuttomuus)
31B62351	crying, shouting	(itkeä, huutaa)
31D11221	boy (child between toddler and youth)	(poika)
31D11222	girl ”	(tyttö)
useita 31A-31D + key –määreitä:		
(+925)	being frightened	(olla peloissaan) – myös muita tunteita...
(+933)	holding something	(pidellä jotain)
(+2)	back view	myös side view (+3)
(+89)	nude human being	(alaston)
33A52	hand on shoulder	(käsi harteilla)
41A343	ladder	(tikapuut)
41A431	carpet	(matto)
41D421	hanging wash to dry	(ripustaa pyykit kuivumaan)
41A512	backyard	(piha) – tavallinen kaupunkipiha, ei puutarha...
41A542	gate	(portti)
41A6711	Flowers in a vase	(kukat vaasissa)
43B31	cafe	kahvila puuttuu suomennoslistasta (jossa on jo majatalo, kestikievari jne.)
48C5156	frame of painting	(maalauksen kehys)
sekä 48C5 + KEY:		
(+411)	preliminary presentation of work of art, sketch, model	(luonnos, malli)
(+412)	study, rehearsal of work of art	
5(+3)	symbolical presentation	(symbolinen esitys)
koko tunteiden kirjo, eimerkiksi:		
54A4	calmness	(tyyneys)
51AA4	nothingness, absence	(poissaolo..)
55AA1	loss	(menetys)
59AA1	loneliness	(yksinäisyys)

9. 2 Suomennetut NIMET

pääluokassa 2:

Värit:

22 C 4 (BLACK) - 22 C 4 (MUSTA)
22 C 4 (BLUE) - 22 C 4 (SININEN)
22 C 4 (BROWN) - 22 C 4 (RUSKEA)
22 C 4 (GOLD) - 22 C 4 (KULTA)
22 C 4 (GREEN) - 22 C 4 (VIHREÄ)
22 C 4 (PURPLE) - 22 C 4 (PURPPURANPUNAINEN)
22 C 4 (RED) - 22 C 4 (PUNAINEN)
22 C 4 (WHITE) - 22 C 4 (VALKOINEN)
22 C 4 (YELLOW) - 22 C 4 (KELTAINEN)

Kivet ja metallit:

25 D 12 (MARBLE) - 25 D 12 (MARMORI)
25 D 13 (COPPER) - 25 D 13 (KUPARI)
25 D 13 (GOLD) - 25 D 13 (KULTA)
25 D 13 (IRON) - 25 D 13 (RAUTA)
25 D 13 (PLATINUM) - 25 D 13 (PLATINA)
25 D 13 (SILVER) - 25 D 13 (HOPEA)

Eläimet:

25 F 23 (BEAR) - 25 F 23 (KARHU)
25 F 23 (FOX) - 25 F 23 (KETTU)
25 F 23 (HYENA) - 25 F 23 (HYEENA)
25 F 23 (LEOPARD) - 25 F 23 (LEOPARDI)
25 F 23 (LION) - 25 F 23 (LEIJONA)
25 F 23 (LYNX) - 25 F 23 (ILVES)
25 F 23 (PANTHER) - 25 F 23 (PANTTERI)
25 F 23 (TIGER) - 25 F 23 (TIIKERI)
25 F 23 (WOLF) - 25 F 23 (SUSI)
25 F 24 (CAMEL) - 25 F 24 (KAMELI)
25 F 24 (DROMEDARY) - 25 F 24 (DROMEDAARI)
25 F 24 (ELK) - 25 F 24 (HIRVI)
25 F 24 (GIRAFFE) - 25 F 24 (KIRAHVI)
25 F 24 (HIPPOPOTAMUS) - 25 F 24 (VIRTAHEPO)
25 F 24 (RHINOCEROS) - 25 F 24 (SARVIKUONO)
25 F 25 (ELEPHANT) - 25 F 25 (ELEFANTTI)
25 F 26 (HARE) - 25 F 26 (JÄNIS)
25 F 26 (MOUSE) - 25 F 26 (HIIRI)
25 F 26 (RABBIT) - 25 F 26 (KANI)
25 F 26 (RAT) - 25 F 26 (ROTTA)
25 F 27 (DOLPHIN) - 25 F 27 (DELFIINI)
25 F 27 (SEAL) - 25 F 27 (HYLJE)
25 F 27 (WHALE) - 25 F 27 (VALAS)
25 F 28 (BAT) - 25 F 28 (LEPAKKO)

Linnut:

25 F 32 (SWALLOW) - 25 F 32 (PÄÄSKYNYNEN)
25 F 33 (EAGLE) - 25 F 33 (KOTKA)
25 F 33 (HAWK) - 25 F 33 (HAUKKA)
25 F 35 (PARROT) - 25 F 35 (PAPUKAIJA)
25 F 35 (PEACOCK) - 25 F 35 (RIIKINKUKKO)
25 F 36 (DUCK) - 25 F 36 (ANKKA)
25 F 36 (GOOSE) - 25 F 36 (HANHI)
25 F 36 (PELICAN) - 25 F 36 (PELIKAANI)
25 F 36 (SWAN) - 25 F 36 (JOUTSEN)

25 F 38 (PHEASANT) - 25 F 38 (FASAANI)
25 F 38 (TURKEY) - 25 F 38 (KALKKUNA)
25 F 39 (CUCKOO) - 25 F 39 (KÄKI)
25 F 39 (DOVE) - 25 F 39 (KYYHKYNEN)
25 F 39 (WOODPECKER) - 25 F 39 (TIKKA)

Matelijat ja sammakot:

25 F 43 (ALLIGATOR) - 25 F 43 (ALLIGAATTORI)
25 F 43 (CROCODILE) - 25 F 43 (KROKOTIILI)
25 F 51 (FROG) - [25 F 51 (SAMMAKKO)

Kalat:

25 F 61 (SHARK) - 25 F 61 (HAI)
25 F 62 (SALMON) - 25 F 62 (LOHI)

Pieneliöt:

25 F 71 1 (ANT) - 25 F 71 1 (MUURAHAINEN)
25 F 71 1 (BEE) - 25 F 71 1 (MEHILÄINEN)
25 F 71 1 (BEETLE) - 25 F 71 1 (KOVAKUORIAINEN)
25 F 71 1 (BUTTERFLY) - 25 F 71 1 (PERHONEN)
25 F 71 1 (FLY) - 25 F 71 1 (KÄRPÄNEN)
25 F 71 1 (GRASS-HOPPER) - 25 F 71 1 (HEINÄSIRKKA)
25 F 71 1 (WASP) - 25 F 71 1 (AMPIAINEN)
25 F 71 6 (CRAB) - 25 F 71 6 (RAPU)
25 F 71 6 (LOBSTER) - 25 F 71 6 (HUMMERI)
25 F 72 (MUSSEL) - 25 F 72 (SIMPUKKA)
25 F 72 (OCTOPUS) - 25 F 72 (MUSTEKALA)
25 F 72 (OYSTER) - 25 F 72 (OSTERI)
25 F 72 (SNAIL) - 25 F 72 (ETANA)

Satueläimet:

25 FF 24 (WINGED HORSE) - 25 FF 24 (SIIVEKÄS HEVONEN)

Hedelmät:

25 G 21 (APPLE) - 25 G 21 (OMENA)
25 G 21 (BEANS) - 25 G 21 (PAVUT)
25 G 21 (CHERRY) - 25 G 21 (KIRSIKKA)
25 G 21 (LEMON) - 25 G 21 (SITRUUNA)
25 G 21 (MELON) - 25 G 21 (MELONI)
25 G 21 (PEACH) - 25 G 21 (PERSIKKA)
25 G 21 (PINEAPPLE) - 25 G 21 (ANANAS)
25 G 21 (PLUM) - 25 G 21 (LUUMU)
25 G 21 (STRAWBERRY) - 25 G 21 (MANSIKKA)

25 G 22 (ONION) - 25 G 22 (SIPULI)

Puut ja pensaat:

25 G 3 (APPLE-TREE) - 25 G 3 (OMENAPUU)
25 G 3 (BIRCH) - 25 G 3 (KOIVU)
25 G 3 (COCONUT-TREE) - 25 G 3 (KOOKOSPALMU)
25 G 3 (CYPRESS) - 25 G 3 (SYPRESSI)
25 G 3 (ELM) - 25 G 3 (JALAVA)
25 G 3 (FIR) - 25 G 3 (KUUSI)
25 G 3 (LINDEN) - 25 G 3 (LEHMUS)
25 G 3 (OAK) - 25 G 3 (TAMMI)
25 G 3 (OLIVE-TREE) - 25 G 3 (OLIIVIPUU)
25 G 3 (PALM-TREE) - 25 G 3 (PALMU)
25 G 3 (PINE) - 25 G 3 (MÄNTY)
25 G 3 (POPLAR) - 25 G 3 (POPPELI)
25 G 31 (ROSE-BUSH) - 25 G 31 (RUUSUPENSAS)

Kukat ja vihannekset:

25 G 4 (LUPIN) - 25 G 4 (LUPIINI)
25 G 41 (ANEMONE) - 25 G 41 (VUOKKO)
25 G 41 (CROCUS) - 25 G 41 (KROOKUS)
25 G 41 (HYACINTH) - 25 G 41 (HYASINTTI)
25 G 41 (LILY) - 25 G 41 (LILJA)
25 G 41 (NARCISSUS) - 25 G 41 (NARSISSI)
25 G 41 (ORCHID) - 25 G 41 (ORKIDEA)
25 G 41 (PETUNIA) - 25 G 41 (PETUNIA)
25 G 41 (ROSE) - 25 G 41 (RUUSU)
25 G 41 (SUNFLOWER) - 25 G 41 (AURINGONKUKKA)
25 G 41 (TULIP) - 25 G 41 (TULPPAANI)
25 G 41 (VIOLET) - 25 G 41 (ORVOKKI)
25 G 41 (WATER-LILY) - 25 G 41 (LUMME)

Fiktiiviset maat:

25 N (ATLANTIS) - 25 N (ATLANTIS)

Suomennetut NIMET pääluokassa 3:

31 A 22 11 1 (LIPS) - 31 A 22 11 1 (HUULET)
31 A 22 11 1 (NOSE) - 31 A 22 11 1 (NENÄ)

Suomennetut NIMET pääluokassa 4:

Aseet:

45 C 13 (SWORD) - 45 C 13 (MIEKKA)
45 C 15 (ARROW) - 45 C 15 (NUOLI)
45 C 15 (BOW AND ARROW) - 45 C 15 (JOUSI JA NUOLI)
45 C 15 (BOW) - 45 C 15 (JOUSI)
45 C 16 (CANNON) - 45 C 16 (KANUUNA)
45 C 16 (RIFLE) - 45 C 16 (KIVÄÄRI)

Vaeltavat yhteisöt:

46 A 81 (GIPSIES) - 46 A 81 (MUSTALAISET) , (ROMAANIT)
46 A 81 (NOMADS) - 46 A 81 (PAIMENTOLAISET)

Laivat:

46 C 21 5 (ANCHOR) - 46 C 21 5 (ANKKURI)
46 C 21 5 (MAST) - 46 C 21 5 (MASTO)

Työkalut:

47 D 8 (AXE) - 47 D 8 (KIRVES)
47 D 8 (HAMMER) - 47 D 8 (VASARA)
47 D 8 (KNIFE) - 47 D 8 (VEITSI) , (PUUKKO)
47 D 8 (NAIL) - 47 D 8 (NAULA)
47 D 8 (PRESS) - 47 D 8 (PRÄSSI)
47 D 8 (SAW) - 47 D 8 (SAHA)
47 D 8 (SCISSORS) - 47 D 8 (SAKSET)

Geometria:

49 D 34 2 (SQUARE) - 49 D 34 2 (NELIÖ)